श्री ५ महेन्द्रस्मृति-अभिलेख

★

संग्रहकर्ता

हेमराज शाक्य

★

सम्पादक

हेमराज शाक्य

ईश्वरमान श्रेष्ठ

ललितपुर

020
९५ जी

श्री ५ महेन्द्रस्मृति-अभिलेख

★

संग्रहकर्ता
हेमराज शाक्य

★

सम्पादक
हेमराज शाक्य
ईश्वरमान श्रेष्ठ
ललितपुर

मितिः- २०४२ साल वैशाख १ गते

प्रथम संस्करण : ५०० प्रति

मूल्य १०।-

सर्वाधिकार संग्रहकर्तामा सुरक्षित

मुद्रकः— संकटा प्रेस, टेवहाल, ख १-८३ काठमाडौं-२

महेन्द्रस्मृति–संग्रहालयको प्रवेशद्वारको सामुन्ने रहेको शिलाभिलेख

श्री ५ युवराज्यूको देश–प्रेम अनु
करणीय थियो भने मौसूफको राजनीति
क बुद्धिमत्ता अनुपम खालको थियो
राष्ट्रिय हितको रक्षा गर्न मौसूफ जति
दह्रिलो र हमेशा तत्पर होइबक्सिन्थ्यो
उत्तिकै व्यक्तिगत जीवनमा भावुक, स्ने
हमय र संवेदनशील पनि होइब
क्सिन्थ्यो। दृढता र अनुकम्पा,
आदर्श र वास्तविकता, सत्य र
कल्पना तथा परम्परा र आधु
निकताको विशिष्ट संयोग मौसू
फ होइबक्सिन्थ्यो। संक्षेपमा
जन्मजात नेतृत्वका गुणहरू
मौसूफमा विद्यमान थिए भन्ने
हामीलाई लाग्दछ।

–श्री ५ महाराजाधिराज
वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव

जुन देशमा जन्में हुर्कें त्यनै देशको
माटो र नेपाली मात्रको भलाईमा
मरिमेट्न पनि सकुं यही नै
मेरो श्री पशुपतिनाथमा प्रार्थना छ ।

—स्व० श्री ५ महेन्द्र

सम्मति

यो पुस्तिकामा काठमाडौं उपत्यका तथा बाहिरका धार्मिक वा अन्य स्थलमा भएका स्वर्गीय श्री ५ महेन्द्रका समयमा अङ्कित केही अभिलेख संग्रह भरिएका छन्। नेपाललाई माध्यमिक कालको अन्धकारबाट बिसौं शताब्दिको प्रकाशमा ल्याई बक्सने श्री ५ महेन्द्रका धार्मिक विचारको परिचय इनका पाठद्वारा पाइने हुनाले पुस्तक स्वागत योग्य भएको छ तथा यसले नेपालमा पाइने मौसूफबाट राखिएका सबै अभिलेखको संग्रह गरी प्रकाश गर्ने मार्ग निर्देश गर्छ। यस्तो उपयोगी पुस्तिकाका संग्रहकर्ता विद्वान् द्वय श्री हेमराज शाक्य तथा श्री ईश्वरमान श्रेष्ठलाई मेरो साधुवाद।

सूर्य विक्रम ज्ञवाली
वानेश्वर, काठमाडौं

दुइ शब्द

प्राचीन सम्पदाको संरक्षण तथा संवर्द्धन गर्ने काममा स्वर्गीय श्री ५ महेन्द्रको भूमिका एवं देन अविस्मरणीय छ । यसै गरी मौसूफ सरकारका सुशासन कालमा लोक–कल्याणको लागि अन्य धेरै क्षेत्रहरूमा पनि महत्वपूर्ण कामहरू भए । लामो समयदेखि अन्वेषण कार्यमा संलग्न दुई जना उत्साही अनुसन्धानकर्ताहरूले स्वर्गीय श्री ५ महेन्द्रसंग सम्बन्धित कतिपय अभिलेखहरू एउटै ठाउँमा संग्रह गरी प्रकाशनमा ल्याउनु निश्चय नै एउटा अत्यन्त प्रशंसनीय कार्य हो । यस संगालोले वर्तमान तथा भविष्यका अन्वेषणकर्ताहरूलाई धेरै मद्दत गर्नुका साथै सामान्य पाठकहरूलाई समेत उपयोगी जानकारी मिल्ने छ भन्ने कुरामा म विश्वस्त छु ।

अन्त्यमा पुनः श्री हेमराज शाक्य र श्री ईश्वरमान श्रेष्ठलाई यस सत्प्रयासका निम्ति धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

रमेश जंग थापा
अतिरिक्त सचिव
श्री ५ को सरकार, शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालय

प्राक्कथन

पञ्चायती प्रजातन्त्रका प्रवर्तक प्रातः स्मरणीय हाम्रा स्वर्गीय श्री ५ महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवका सुशासन कालमा विशेषतः विक्रम सम्वत् २०१५ सालदेखि २०२८ साल पौष सम्ममा सम्पन्न भएका ऐतिहासिक मठ, मन्दिर, विहार, ढुंगेधारा, राष्ट्रिय अभिलेखालय, राष्ट्रिय नाच घर एवं प्राज्ञ–भवनादि अनेकौं राष्ट्रिय स्मारकहरूको जीर्णोद्धार, संरक्षण तथा पुनरुद्धार महान सांस्कृतिक महत्व हुने कुरा स्वयं सिद्ध छ ।

स्वर्गीय श्री ५ महेन्द्रबाट नेपालका सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र स्याहार सम्भारका लागि बेला बेलामा गरी बक्सेको अनुकरणीय कार्यहरूको राष्ट्रिय महत्वका सांस्कृतिक अभिलेख संग्रह गरी प्रकाशनमा ल्याउन पाए नेपाली इतिहास तथा संस्कृति प्रेमी सबै यसबाट लाभान्वित हुने आशा हामीले लिएका थियौं । सौभाग्यवस हाम्रो उक्त आशाको अनुरुप शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालयबाट हामीलाई यो अभिलेख प्रकाशित गर्न सहायतानुदान समेत प्राप्त भयो र सो अहिले पाठकहरूकै हातमा छ । यसरी यो प्रकाशनमा आउन सकेकोमा हामीलाई ठूलो सन्तोष र सुखको अनुभव भएको छ ।

यस कृतिका सम्पादक द्वयबाट बागमती अञ्चल (काठमाडौं उपत्यका) काठमाडौं, ललितपुर तथा भक्तपुर र यस्तै गरी गण्डकी, लुम्बिनी, मेची तथा नारायणी अञ्चलका समेत स्व. श्री ५ महेन्द्रबाट सम्पन्न भएका जीर्णोद्धार सम्बन्धी नव निर्माण भएका विभिन्न अभिलेखहरू ठूलो परिश्रम एवं मिहेनतका साथ संग्रह गरी एकै ठाउँमा सबैको उपयोगिताको लागि प्रस्तुत गर्ने सक्भर प्रयास भएको छ ।

प्राक्कथन

पञ्चायती प्रजातन्त्रका प्रवर्तक प्रातः स्मरणीय हाम्रा स्वर्गीय श्री ५ महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवका सुशासन कालमा विशेषतः विक्रम सम्वत् २०१५ सालदेखि २०२८ साल पौष सम्ममा सम्पन्न भएका ऐतिहासिक मठ, मन्दिर, विहार, ढुंगेधारा, राष्ट्रिय अभिलेखालय, राष्ट्रिय नाच घर एवं प्राज्ञ–भवनादि अनेकौं राष्ट्रिय स्मारकहरूको जीर्णोद्धार, संरक्षण तथा पुनरुद्धार महान सांस्कृतिक महत्व हुने कुरा स्वयं सिद्ध छ ।

स्वर्गीय श्री ५ महेन्द्रबाट नेपालका सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र स्याहार सम्भारका लागि बेला बेलामा गरी बक्सेको अनुकरणीय कार्यहरूको राष्ट्रिय महत्वका सांस्कृतिक अभिलेख संग्रह गरी प्रकाशनमा ल्याउन पाए नेपाली इतिहास तथा संस्कृति प्रेमी सवै यसबाट लाभान्वित हुने आशा हामीले लिएका थियौं । सौभाग्यवस हाम्रो उक्त आशाको अनुरुप शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालयबाट हामीलाई यो अभिलेख प्रकाशित गर्न सहायतानुदान समेत प्राप्त भयो र सो अहिले पाठकहरूकै हातमा छ । यसरी यो प्रकाशनमा आउन सकेकोमा हामीलाई ठूलो सन्तोष र सुखको अनुभव भएको छ ।

यस कृतिका सम्पादक द्वयबाट वाग्मती अञ्चल (काठमाडौं उपत्यका) काठमाडौं, ललितपुर तथा भक्तपुर र यस्तै गरी गण्डकी, लुम्बिनी, मेची तथा नारायणी अञ्चलका समेत स्व. श्री ५ महेन्द्रबाट सम्पन्न भएका जीर्णोद्धार सम्बन्धी नव निर्माण भएका विभिन्न अभिलेखहरू ठूलो परिश्रम एवं मिहेनतका साथ संग्रह गरी एकै ठाउँमा सवैको उपयोगिताको लागि प्रस्तुत गर्ने सकभर प्रयास भएको छ ।

यो सानो कृतिवाट भविष्यमा नेपाली वास्तुकला तथा संस्कृतिका अन्वेषक एवं अध्येताहरूको लागि अलिकति मात्र लाभान्वित गर्न सके पनि संग्रहकर्ता दुवैको परिश्रम र प्रयास खेर नजाने विश्वास यहाँ लिइएको छ । यस स्मृति–अभिलेखहरू मध्ये नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयको शिलान्यास तथा उद्घाटन सम्बन्धी २ वटा अभिलेखहरू क्रमवद्ध नभै (परिशिष्ट) अन्त्यमा पर्न गएका छन् । साथै यसमा अरू सानु ठूलो भूलचूक हुन गएमा अर्को संस्करणमा सच्याइने कुरा अवगत गराउँदछौं ।

यस कृति मुद्रण–कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने प्रेसका व्यवस्थापक श्री पूर्णरत्न वज्राचार्य र ब्लक निर्माणको निमित फोटो लिइदिने विजयलाल कायस्थ र पुस्तक पाण्डुलिपि मिहेनतपूर्वक सारिदिने कार्यमा लाग्ने अवलमान सिन्या प्रति हामी दुवै हृदयदेखि आभार छौं । यो कृतिलाई प्रकाशनमा ल्याउन सहयोग पुऱ्याइदिए वापत शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालयलाई धेरै धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौं ।

ईश्वरमान श्रेष्ठ
५ ग. लगनखेल, पाटन

भूमिका

सर्वोच्च गौरीशंकर हिमालयको काखमा अवस्थित हाम्रो जन्मभूमि नेपालका सुयोग्य शासक स्व. श्री ५ महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट नेपाल र नेपालीको सुख–शान्तिका लागि विभिन्न कदमहरू चालिबक्स्यो । यसै क्रममा मौसूफ सरकारबाट २०१७ सालमा ऐतिहासिक कदम चालीबक्सी पञ्चायती प्रजातन्त्र हामीलाई बक्स्यो । यस व्यवस्थाका उद्देश्यानुरूप सुशासन–सञ्चालन गरिबक्सन भूमिसुधार ऐन र नयाँ मुलुकी ऐन लागू गरिबक्सनुका साथै नेपाली मात्रमा अझै राष्ट्रियता तथा नेपालीत्वको भावना अभिवृद्धि गराउन मौसूफ सरकारबाट २०२४ सालमा 'गाउँ फर्क अभियान' समेत हामीलाई बक्स्यो ।

मौसूफ सरकारबाट सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक एवं परराष्ट्र–क्षेत्रमा उल्लेखनीय कदम चालिबक्सनुका साथै राष्ट्रिय संस्कृतिको संरक्षण एवं सम्वर्द्धनका निमित्त अथक प्रयास गरिबक्सेको थियो । राष्ट्रका अमूल्य कीर्ति संस्कृतिका प्राणस्वरूप प्राचीन स्मारक आदिको बचावटका निमित्त पुरातात्विक क्षेत्रमा पनि दिलचस्पी राखिबक्सदै २०१५ सालदेखि नै मौसूफबाट जीर्णोद्धार अभियान चलाइबक्सेको थियो । काठमाडौं उपत्यकामा र अधिराज्यका अन्य भागहरूमा समेत संस्थापित देवालय, मन्दिर, विहार, आगम, स्तूप, चैत्य र भग्नावशेषस्थल आदिको सुसंगठित रूपमा विकास गर्न एक निर्माण–सुधार–समितिको व्यवस्था गरिबक्स्यो । यसै गरी गुठी–जीर्णोद्धार एवं निर्माण–समिति, पुरातत्व–विभाग, भवन–विभाग र पर्यटन–विभागलाई समेत निर्देशन बक्स्यो । मौसूफ सरकारबाट यसरी प्राचीन स्मारकप्रति मात्र अपार श्रद्धा र भक्ति दर्शाइबक्सेको होइन, अपितु

नेपालको संस्कृतिमा पनि उत्तिकै देन दिइबक्सेको थियो । यस सन्दर्भमा केही उदाहरणहरू प्रस्तुत गर्दौं ।

नेपालका महायानी बौद्ध धर्म अनुसार 'सम्यक् धर्म' गर्ने चलन छ । यो सम्यक् धर्म आफ्नै किसिमको इतिहास, संस्कृति र कलाले ओतप्रोत भएको बौद्ध संघायनको अद्वितीय महान पर्व हो । यस सम्यक् धर्ममा राजाको प्रमुख स्थान र महत्व हुन्छ । १२ वर्षमा हुने सम्यक्को समारोहमा तथा दानपतिद्वारा सुसम्पन्न गरिने सम्यक्को समारोहमा राजा नै सर्वोपरि हुन्छ । राजालाई त्यस किसिमको समारोहमा केवल राष्ट्रनायकको रूपमा मात्र होइन, सम्पूर्ण देवताहरूको साक्षात् प्रतिनिधिको रूपमा (श्री नरनारायण) स्वरूप नागछत्रले युक्त सुवर्णसिंहासनमा विराजमान गराई नेपाली परम्परागत धर्म र संस्कृतिको प्राणस्वरूप मानिन्छ । त्यस सम्यक् समारोहमा श्रीको चरणकमलमा महादान–वाद्य र मङ्गलध्वनि सहित अर्घ दिई पाद्यार्चन–कार्य समाप्त भएपछि मात्र ३३ करोड सम्पूर्ण जिन–पुङ्गव र आर्यजिन संघ स्थैलक, श्रामणेर, ब्रह्मचर्य–भिक्षु, शाक्य भिक्षु, वज्राचार्य आदि उपस्थित सबैलाई सम्यक् दान दिन निमित्त 'राजाज्ञा' कै प्रमुख अनिवार्यता रहन्छ । स्वर्गीय श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर बिक्रम शाहदेवबाट पनि यस किसिमको समारोहमा सवारी भई नेपालको परम्परा र धर्म–संस्कृतिको रक्षा गरिबक्सेको थियो ।

सम्यक् धर्मको पृष्ठभूमिमा राजाको महत्व र प्रमुख स्थानको बिचार गर्दा नेपाली धर्म-संस्कृतिको आफ्नैपनको उच्चतम स्थान छ ।

काठमाडौंस्थित कुमारी घर–निवासी शाक्य–भिक्षुणीलाई कुमारीका रूपमा पूजादि सत्कार गरी जात्रा समेत चलाइन्छ । राष्ट्रनायक श्री ५ बाट उक्त कुमारीकै हातबाट टीका र प्रसाद ग्रहण गरिबक्सँदै आएको प्रथा सर्वविदित छ । त्यस्तै काठमाडौं उपत्यकामा अनेक देव-देवीका नाच–गान चलाउने परम्परा छन् । तीं मध्ये १२ वर्षमा हुने भद्रकालीको आफ्नै हातको खड्ग राजालाई र राजाको हातको खड्ग आफूलाई लिने दिने चलन चलिआएको छ । सो मौसूफ सरकारबाट पनि त्यस खड्गसिद्धि आदानप्रदान गरिबक्सेको थियो । यस्तै ललितपुर-दरबारको मूल चोकमा हुने गणनृत्यमा पनि 'राजाको प्रतापले देशमा सुख शान्ति कायम

भइरहोस्' भन्ने वाक्य पञ्चताल वाद्यसहित पढ्नुपर्छ । त्यस्तै राजावाट हुनुपर्ने सांस्कृतिक परम्परानुसारका कार्यहरू राजप्रासाद हनुमान ढोकाबाट नै सम्पन्न हुन्छन् । प्रजाहरूमा भएका विविध महत्वपूर्ण सांस्कृतिक रीति स्थितिहरू आफ्ना राजालाई दर्शन गराउन पाउनु नै अहोभाग्य र सार्थक सम्झी हनुमान ढोका सामुन्ने ल्याउने गरेको ज्ञात हुन्छ ।

सम्यक् धर्म गराउँदा सर्वप्रथम संपूर्ण सम्यक् देवता सुवर्णमय दीपङ्करादि बुद्ध, वोधिसत्व, आर्यतारादिको मूर्ति र अन्य ध्वजापताकादि वाद्य-वादन समेत यही हनुमान-ढोकामै सामेल गर्नुपर्छ । बौद्ध विहारमा चूडाकर्म गर्दा पनि देशान्तर ल्याउँदा यही ठाउँमा ल्याउने गरिआएको छ । कुनै महत्वपूर्ण देवीहरूका नाच पनि यसै राजप्रासादका सामुन्ने प्रदर्शित गरिआएको देखिन्छ । त्यस्तै श्री ५ हरूका जन्मोत्सव, राज्यारोहण, राज्याभिषेक एवं अन्त्येष्टी क्रिया जस्ता कार्यहरू पनि यसै ठाउँमा नै भइआएका छन् । स्वयम्भू, चोभार, चाँगू, हिरण्यवर्ण महाविहार र वुंगमती एवं साँखू शाली नदीमा, मासोपवास (एक महीनासम्म केही नखाई व्रत वस्ने) व्रत गर्नेहरू व्रतसाँगी भएका दिन कठोर तपस्या सफल भएको उपलक्ष्यमा राजाका हजूरमा ती व्रतवासीहरू प्रसाद टक्र्याउन यसै राजप्रासादमा उपस्थित हुनुपर्छ । यस्तै गुंलाधर्म अन्तर्गत श्रावण महीनामा हुने चैत्य–स्तूप–प्रदक्षिणा श्रृङ्गभेरी जात्राको उपलक्ष्यमा प्रस्तुत गरिने ललितपुरको प्रसिद्ध नवबाजा पनि राजाकै दरवारमा ल्याई नजर गराउनु पर्छ र ती नवबाजा–खलकलाई भेटी सहित फिर्ता पठाइन्छ । एवं क्रमले बौद्ध धर्मावलम्वीहरूले सम्यक् धर्म, नरा र स्वयम्भू महाचैत्यमा सुधालेपन (सख्वा पायगु) आदि गर्दा राजाको हजूरमा ग्वेदा (सुपारी दक्षिणा) चढाउन जानुपर्छ ।

स्व. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव 'यथावादी तथाकारी' रूपमा प्रत्येक वर्ष मनाइ आएका सांस्कृतिक महान पर्व जात्राविमा समेत सवारी होइवक्सिन्थ्यो "मत्स्येन्द्रस्य समा यात्रा नास्ति ब्रह्माण्डमण्डले" भनी मुक्तकण्ठले प्रशंसा गरी राखिएको अत्यन्त महत्वपूर्ण बौद्ध, शैव, वैष्णव, सौर्य एवं शाक्त संप्रदायले समेत समान रूपले अपार श्रद्धा–भक्ति राखी मान–मर्यादा॰ पूर्वक (सहकालका लागि) चलाइआएका प्रसिद्ध देवता बोधिसत्व श्री करुणामय

मत्स्येन्द्रनाथको अमूल्य 'भोटो' प्रदर्शन गर्ने समयमा मौसूफ सरकार सवारी भैबक्सी प्रदर्शन गराइबक्सिन्छ ।

त्यस्तै हनुमान ढोकामा गरिने वसन्त श्रवण, टुंडिखेलमा हुने घोडेजात्रा तथा श्री कृष्णाष्टमीका दिन ललितपुरको दर्शनीय श्री कृष्ण–मन्दिरमा पनि साथै नेपालको प्रमुख चाड, वडा दशैंका अवसरमा श्री गुह्येश्वरी, श्री शोभा भगवती, श्री विजयेश्वरी, श्री दक्षिणकाली, श्री तलेजु भवानी, श्री संकटा आदिको मन्दिर-हरूमा समेत दर्शन र पूजाका निमित्त मौसूफ सरकार सवारी होइबक्सिन्थ्यो ।

हाम्रो धार्मिक एवं सांस्कृतिक तथा राजनैतिक इतिहास अवलोकन गर्‍यौं भने राजा र प्रजाको सम्बन्ध अगाडिदेखि नै पिता–पुत्रको जस्तो रहि आएको ज्ञात हुन्छ र साथै सांस्कृतिक परम्पराको राम्ररी अवलोकन एवं अध्ययन गर्‍यौं भने स्व. श्री ५ महेन्द्र शासकका रूपमा मात्र नरहिबक्सेर नेपालका प्राचीन स्मारक तथा संस्कृतिका कुसल संरक्षक नै होइबक्सन्थ्यो भन्ने कुरा अवगत हुन्छ । मौसूफबाट आफ्नो परम्परागत नियम–निष्ठा पालना गरिबक्सी 'नेपाल' को नाम "नियमेन पालितः यस्मात् नेपालः" भनेर सार्थक गरिबक्सेको थियो ।

अन्त्यमा यस सन्दर्भमा स्व. श्री ५ महेन्द्रका पालामा संस्थापित भएका केही अभिलेखका प्रतिलिपिहरू प्रस्तुत गरौं । यी प्रतिलिपिहरूमा परम्परागत रूपले राजाको नाम अङ्कित भएको छ ।

हुन त नेपालको ऐतिहासिक, साहित्यिक र सांस्कृतिक क्षेत्रहरूमा परम्परा-गत रूपले राजाको राज्यकाल र नाम अङ्कित गर्ने प्रचलन–नियम ज्यादै पुरानो हो । जस्तो– शिलापत्र, ताम्रपत्र, रजतपत्र, सुवर्णपत्र आदिमा "परम भट्टारक महाराजाधिराजस्य अखण्ड विजयराज्ये लिखितं वा स्थापितं शुभम्" भनेर शासकको नाम अङ्कित भएको जताततै पाइन्छ । फेरि, विहार, मन्दिर, सत्तल आदि स्थानमा हुने भजन–कीर्तनहरूको अन्तिम वाक्यमा अमुक राजाको विजय राज्यमा रचेका भन्ने पनि पाइन्छ, त्यस्तै हस्तलिखित ग्रन्थहरूको अन्तिम पुस्तिकामा पनि यस्तै उल्लेख पाइन्छ । उता प्रमुख जात्रा–पर्वहरूमा राजाको उपस्थितिलाई राजाकै खड्ग तलवारको प्रतिनिधित्व गराई राजकीय सम्मानका साथ समारोह मनाइने प्रचलन पनि परम्परादेखि नै चलिआएको छ । विशेषतः

काठमाडौं, भक्तपुर र ललितपुरमा बाजागाजाका साथ राजाको खड्ग-तलवारलाई छत्रले युक्त गरी समारोहमा लैजाने चलन अद्यापि प्रचलित नै छ। यस सन्दर्भमा देशका विभिन्न भागमा धर्म, कला, संस्कृतिका पुजारी स्व. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवका नाममा स्थापना गरिएका शिलाभिलेखहरू उदाहरणका लागि तिनका प्रतिलिपिहरू यहाँ प्रस्तुत गर्नु युक्तिसंगत हुनेछ। अस्तु।

हेमराज शाक्य
ललितपुर, महाबौद्ध
थैना टोल

२०४२ वैशाख १

विषय-सूची

		पृष्ठ
१.	नारायणहिटी धाराको शिलालेख	१
२.	भद्रकालीस्थित गणेशस्थान संगैको शिलालेख	१
३.	लेले लीलावती, कमलावति र प्रभावति बीचमा रहेको शिलालेख	२
४.	भक्तपुर शिद्धपोखरीको शिलालेख	२
५.	सिनामङ्गल ढुङ्गेधारा बीचको शिलालेख	२
६.	चावहील चन्द्रविनायकमन्दिरको शिलालेख	३
७.	शोभा भगवती विष्णुमतिघाटको शिलालेख	३
८.	पशुपति वनकाली सत्तलको शिलालेख	४
९.	लेले श्वेत गणेशमन्दिरको शिलालेख	४
१०.	भक्तपुर माहेश्वरीपीठस्थित शिलालेख	४
११.	कमलादी गणेशस्थानको शिलालेख	४
१२.	बुँगमति कार्यविनायकको शिलालेख	५
१३.	नक्साल भगवतीको शिलालेख	५
१४.	पाटन मंगलबजार भण्डारखाल ढुंगेधाराको शिलालेख	६
१५.	चोभार जलविनायक सत्तलको शिलालेख	६
१६.	लेले सरस्वतीकुण्डस्थित पशुपतिमन्दिरको शिलालेख	७
१७.	चापागाउँ वज्रवाराहीको शिलालेख	८
१८.	कुम्भेश्वर क्याम्प वाहिर ढुंगेधाराको शिलालेख	८
१९.	सूर्यविनायक (भक्तपुर) को शिलालेख	८
२०.	पशुपति पश्चिम सुवर्णद्वार खापाको शिलालेख	९
२१.	मंगलबजार दरवार स्क्वायरको ढुंगेधाराको शिलालेख	९

२२. मंगलबजार सुन्दरीचोक भित्रको शिलालेख ९
२३. ज्ञानेश्वर महादेवमन्दिरको शिलालेख १०
२४. ललितपुर सौगलटोल ढुंगेधाराको शिलालेख १०
२५. ललितपुर सुन्धारा ढुङ्गाको उमामहेश्वर–मन्दिरको शिलालेख ११
२६. नरदेवी श्वेतकाली भजनपाटीको शिलालेख ११
२७. बुढानिलकण्ठनारायण पश्चिम लङ्गको धर्मशालाको माथिल्लो भागको भित्ताको शिलालेख ११
२८. नारायणहिटीको नारायणमन्दिरको भजनमण्डपको द्वार माथिको शिलालेख १२
२९. गुह्येश्वरी क्याम्पको श्री ५ महेन्द्रको प्रतिमायुक्त शिलास्तम्भको अभिलेख १३
३०. गुह्येश्वरीको दिव्यघण्ट संगैको सत्तलमा रहेको शिलालेख १३
३१. पशुपति चोकभित्र उन्मत्तभैरव–मन्दिरको द्वारमा रहेको शिलालेख १४
३२. पशुपतिको दक्षिण प्राङ्गणको भुइँमा रहेको तामाको अभिलेख १६
३३. पोखरा तालवाराहीमन्दिरको घण्टाभिलेख १६
३४. मैतिदेवीमन्दिर अगाडिको शिलालेख १६
३५. फर्पिङ्ग शेषनारायण क्याम्पको धर्मशालाको शिलालेख १७
३६. लाजिम्पाट नीलसरस्वति मन्दिरको व.याँको सत्तलको शिलालेख १८
३७. दक्षिणकाली माईको सामुन्नेको खोला किनारको धर्मशालाको शिलालेख १९
३८. चाँगुनारायणमन्दिरको पेटी मुनिको शिलालेख २०
३९. सदर टुण्डिखेलको महाङ्कालमन्दिरको सिंढीको वीचको शिलालेख २१
४०. प्रसिद्ध न्यातपोल मन्दिरको पेटीको शिलालेख २३
४१. राष्ट्रिय नाचघरको शिलालेख २३
४२. दक्षिणकाली जाने ईश्वरीमार्गको अवसानमा रहेको रत्नसोपान प्रवेश गर्ने ढोकाको दायाँ रहेको शिलालेख २४
४३. लुम्बिनीको अशोकस्तम्भको अगाडि रहेको शिलालेख २५
४४. बालाज्यूको श्री ५ महेन्द्र उद्यानको शिलालेख २६
४५. मचलीको मत्स्येश्वरीमन्दिरको प्रवेशद्वार सामुन्नेको शिलालेख २६
४६. रुद्रगाडेश्वरको शिलालेख २७
४७. कुमारीघरको सद्यकुमारी आसन प्रवेशद्वारको दायाँको शिलालेख २७

४८. काष्ठमण्डपको आग्नेय कोणको भित्ताको शिलालेख २८
४९. कुम्भेश्वरमन्दिर अगाडिको वसाह मुनिको शिलालेख २९
५०. कीर्तिपुरको बाघभैरवमन्दिरको शिलालेख ३०
५१. खोकनाको रुद्रायणीमन्दिरको शिलालेख ३१
५२. भक्तपुरको भीमसेनमन्दिरको शिलालेख ३१
५३. कुम्भेश्वरमन्दिरको घण्टाभिलेख ३२
५४. ललितपुर दिगुतले भवानीमन्दिरको शिलालेख ३२
५५. रातो मच्छिन्द्रनाथमन्दिरको तल्लो तल्लाको म्हुदलको पित्तल अभिलेख ३३
५६. पशुपतिमन्दिरको प्राङ्गणमा रहेको श्री ५ महेन्द्रको प्रतिमायुक्त स्तम्भको शिलालेख ३४
५७. पशुपतिमन्दिरको दक्षिण द्वार भित्र बायाँतर्फको शिलालेख ३५
५८. पशुपतिमन्दिरको दक्षिण द्वारको भित्र दायाँ तर्फको शिलालेख ३६
५९. वानेश्वरको छकुवकु भगवतीमन्दिर अगाडिको सेवा–सदनको प्रवेशद्वारको शिलालेख ३८
६०. वसन्तपुरको कुमारीरथ संगैको भैरवरथको पित्तल अभिलेख ३९
६१. औरंग्या मठ शिवमन्दिरको म्हुदल लेख ३९
६२. वीरगंज विन्दवासिनीमन्दिरको म्हुदल लेख ३९
६३. मनकामनामन्दिरको म्हुदल लेख ४०
६४. ने. रा. प्र. प्र. को श्री ५ महेन्द्र स्तम्भलेख ४१
६५. गुह्येश्वरीमन्दिर प्रवेशद्वारको सामुन्ने इशानकोणनिरको शिलालेख ४१
६६. ललितपुरको पूर्णचण्डीमन्दिरको म्हुदलको अभिलेख ४३
६७. इलामको ताम्रपत्र ४४
६८. राष्ट्रिय अभिलेखालयको सिलान्यास अभिलेख ४५
६९. राष्ट्रिय अभिलेखालयको उद्घाटन अभिलेख ४५

—:०:—

श्री ५ महेन्द्र अभिलेख संग्रह

प्रसिद्ध ऐतिहासिक नारायणहिटी धाराको शिरानमाथि रहेको स्टाण्डमाथि उठाएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल वैशाख मैन्हामा
२. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव
३. वाट जीर्णोद्धार गरी वक्सनाको साथै वन्द
४. भै रहेको ऐतिहासिक धाराहरू खुलाइ वक्सियो ।

★

टुण्डिखेलस्थित भद्रकालीमा रहेको स्थूलकाय गणेशमूर्तिको सामुन्नेको घरसंगै अवस्थित शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल ज्येष्ठ मैन्हामा श्रीभद्रकाली प्रीति
२. गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट
३. सबै जीर्णोद्धार गरि वक्सनाको साथै वाहिर पट्टिको पेटिहरू न
४. व निर्माण गरि वक्सियो ।

★

लेले टीकाभैरवको सामुन्ने रहेको लीलावती, कमलावती र प्रभावतीको संगमस्थलको बीचमा प्रस्थापित शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल आषाढ महिनामा श्री टिकाभैरवनाथ प्रीति
२. गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट श्री को
३. मन्दिर पुनर्निमाण गरि वक्सियो ।

★

भक्तपुरस्थित सिद्धपोखरीको पूर्वद्वारको सामुन्ने रहेको घाटमा अवस्थित शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल श्रावण मैन्हामा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र
२. वीर विक्रम शाहदेवबाट प्राचीन ऐतिहासिक यो सिद्ध पोखरीको जीर्णो–
३. द्धार मर्मत गरी वक्सनाको साथै चारै तर्फ स्नान गर्ने घाट नव निर्माण
४. गरि वक्सियो ।

★

सिनामंगलको सिंहमुखी र मकरमुखी यी दुईवटा ढुंगेधाराको बीचमा रहेको केही खालि भाग जग्गाको स्टाण्डमा अवस्थित शिलाभिलेख ।

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल भाद्र मैन्हामा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र
२. वीर विक्रम शाहदेवबाट टाढाटाढाबाट आउने यात्रीहरूको सु–
३. विधाको लागि धर्मशाला र चौपायाको जलाश्रय तलाउ नवनिर्माण गरि–

४. वक्सनाको साथै ढुंगेधारा २ समेत जीर्णोद्धार गरि वक्सियो ।

★

चावहील चन्द्रविनायकमन्दिरको सामुन्ने रहेको स्टाण्डमाथि उठाएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल आश्विन मैन्हामा श्री चन्द्र विनायक
२. प्रीति गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट सवै
३. पुनर्निर्माण गरि वक्सनाको साथै मन्दिरमा पित्तलपाताको छाना लगाइ
४. वक्सियो ।

★

शोभाभगवती मन्दिरको सामुन्ने अवस्थित विष्णुमती किनारको घाटमा रहेको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल
२. आश्विन मैन्हामा श्री ५ महा
३. राजाधिराज महेन्द्र वीर
४. विक्रम शाहदेवबाट
५. श्री शोभा भगवती
६. को सवै सत्तल
७. जीर्णोद्धारको
८. साथै देवल
९, को छाना
१०. बनाई
११. वक्सि
१२. यो ।

★

पशुपति वनकालीको अगाडि रहेको सत्तलको भित्तामा टांगिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल कार्तिक मैन्हामा श्री वनकाली भग
२. वतीको प्रीति गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाह
३. देवबाट मन्दिर, पर्खाल क्याम्प सबै पुनर्निर्माण गरि बक्सियो ।

★

लेले तलोटोल स्थित स्थानगणेश श्रीश्वेतगणेशको मन्दिरभित्र भित्तामा टांगिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वन् २०१५ साल कार्तिक महिनामा श्री गणेश प्रीति गरि
२. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट श्री को
३. मन्दिर पुनर्निर्माण गरि बक्सियो ।

★

भक्तपुर माहेश्वरीपीठस्थित माहेश्वरीमन्दिरको अगाडि रहेको पर्खालको भित्तामा टांसिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल कार्तिक महिनामा श्री माहेश्वरीको प्रीति
२. गरी श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट मन्दिर
३. पुन निमाण गरि बक्सियो ।

★

कमलादि गणेशको क्याम्पको पश्चिम लङ्गो पर्खालको शिरानको मूसतहको स्टाण्ड माथि उठाएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल मार्ग मैन्हामा श्री कमलादि गणेश

२ प्रीति गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट
३ मन्दिर र मन्दिर वरिपरी जीर्णोद्धार गरि बक्सनाको साथै मंदि
४ रमा खण्डित भएका पाताहरू थपि सुनको मोलम्वा गरि बक्सियो ।

★

वुंगमतीस्थित कार्यविनायक मन्दिरको भित्तामा रहेको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल पौष महिनामा श्री कार्यविनायक प्रीति ग–
२ रि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट मन्दिरमा म–
३. र्मत तथा रङ्ग रोगनको साथै क्याम्पाको परखाल समेत नव निर्माण गरि व–
४. क्सियो ।

★

नक्साल भगवतीमन्दिरको दायांतर्फको पर्खालको भित्तामा टांसिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल पौष मैन्हामा श्री नक्साल भगवती
२. प्रीति गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट
३. मन्दिरमा पितलपाताको छाना फेरि वक्सियो ।

★

पाटन मंगलवजार दरवार स्क्वायर भण्डारखालभित्र रहेको कमलपोखरीस्थित ढुंगेधाराको सिरानमा अवस्थित शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल माघ महिनामा श्री ५ महाराजाधिराज महे–
२. न्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट प्राचीन ऐतिहासिक कमलपोखरीको खोजी
३. गरी वक्सियो र छोपिरहेका सबै माटोहरू सफा गरी संपूर्ण पुनर्निमाण
४. गरि वक्सनाको साथै वन्द भइरहेको धारा पनि चलाउन लगाई वक्सियो ।

★

चोभार जलविनायकमन्दिरको सामुन्ने रहेको सत्तलको भित्री भागमा अवस्थित शिलाभिलेख

१. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरूदावली
२. विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपाल प्रताप भास्कर ओजस्वि राजन्य परम
३. गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपाल
४. श्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ॐ रामपट्ट ज्योतिर्मय सुवि–
५. ख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रवल गोरखादक्षिणवाहु परमाधि–
६. पति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज
७. महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम् ।

८. श्री राजा शिवसिंहमल्ल एवं हरिहरसिंह देवका संयुक्त शासनकालमा
९. ने. सं. ७२३ (वि. सं. १६५९) मार्गशीर्ष पन्चमी श्रवणनक्षत्र व्याघा
१०. तयोग सोमवारका दिन थकाली, भार्या भुकुनमयि पुत्र उदय
११. पुरण, किरण इत्यादि अन्य गोष्ठिसमूह समेत मिली भक्तिपूर्वक
१२. श्री जलविनायकको मन्दिर प्रतिष्ठित गरेकोमा यो प्राचीन कलापूर्ण
१३. मन्दिर करालकालको प्रवल वेगले नष्टभ्रष्ट भइ भग्नावस्थामा परि-
१४. णत भएकोमा धर्मपथमा दृढ श्रद्धा, पूर्व संस्कृतिको संरक्षणमा प्र-
१५. गाढ आदर तथा लोककल्याणको अटल भावना राखि वक्सिने
१६. निर्दलीय प्रजातान्त्रिक पञ्चायती व्यवस्थाका प्रवर्तक तथा नेपाली
१७. संस्कृतिका महान् संरक्षक कलामर्मज्ञ धर्मप्राण श्री ५ महाराजाधिरा
१८. ज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट यस्तो महत्वपूर्ण ऐतिहासिक देव
१९. स्थलको पुरातात्विक परिष्कार तथा जीर्णोद्धार गराउने सदिच्छा
२०. गरिवक्सी गुठी संस्थानलाई हुकूम वक्से बमोजिम संस्थान मा-
२१. र्फत पुरातात्विक विधि अनुसार श्रीजलविनायक मन्दिरको
२२. पुनरूद्धार तथा जीर्णोद्धार गर्ने काम सुसम्पन्न भयो ।

इति वि. सं. २०१५ साल फाल्गुण गते रोज शुभम्

★

लेले सरस्वतीकुण्डस्थित पशुपतिमन्दिरको भित्तामा रहेको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल फाल्गुनमहिनामा श्री पशुपतिनाथ प्रीति

२. गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट श्रीको मन्दिर पुनः निर्माण गरि वक्सियो ।

★

चापागाउँस्थित वज्रवाराहीमन्दिरको क्याम्पामा प्रवेश गर्ने बाटोको दायाँपट्टि छेउमा उभिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल फाल्गुण महिनामा श्री वज्रवाराही प्रीति
२. गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट मन्दिर
३. मर्मत तथा रंगरोगनको साथै क्याम्पा परखाल समेत मर्मत सुधार
४. गरि बक्सियो ।

★

कुम्भेश्वरमन्दिरको क्याम्प बाहिर रहेको ढुंगेधाराको शिरानको परखालमा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल फाल्गुण महिनामा श्री ५ महाराजाधिराज महे–
२. न्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट कुम्भेश्वर धारा बनाई कम्पाउण्डको पर्खाल पे–
३. टी समेत पुनः निर्माण गरि बक्सियो ।

★

सूर्यविनायकमन्दिरको सम्मुखमा रहेको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल फाल्गुण महिनामा श्री सूर्य विनायक प्रीति
२. गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट मन्दिर
३. तथा वरीपरी पुनर्निमाण गरि बक्सियो ।

पशुपतिस्थित चौंसट्ठी शिवलिङ्ग निस्कने पश्चिमको सुवर्णद्वार खापाको सुवर्ण अभिलेख

ने. सं. ९६१ कार्तिक पूर्णिमा देवीदासनं दुन्ता सुवर्णद्वार ।
२०१५ साल फाल्गुणमा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट जीर्णोद्धार गरिबक्सेको ।

★

मंगलबजार दरबार स्क्वायरमा प्रतिष्ठित श्री विश्वनाथ मन्दिरको सामुन्ने रहेको मणिमण्डप नजीकमा अवस्थित ऐतिहासिक ढुंगेधाराको सिरानको पर्खालमा टाँगिएको शिलापत्र

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल चैत्र मैनामा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर
२. विक्रम शाहदेवबाट मङ्गलधारा कम्पाउण्ड पेटी पखाल समेत पुनः निर्माण
३. गरि बक्सियो ।

★

मंगलबजार दरबार स्क्वायर भित्र रहेको सुन्दरीचोक (तुसाहिटी) को सामुन्ने प्रतिष्ठित राजर्षि महाराज श्री सिद्धिनरसिंह मल्लको ढुंगाको खाटसंगै अवस्थित शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल चैत्र महिनामा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर
२. विक्रम शाहदेवबाट सुन्दरीचोक धाराको पाइप फुटी बिग्री पुरिइ धेरै

३. सालसम्म पानी रोकिई वन्द भैरहेकोमा सो सबै खोली पुनः निर्माण गरि सा–
४ विकको मूलबाट आउने पानी पनि घट्दै रहेकोले अर्को सञ्चय गरि
५. नव निर्माण समेत गरि बक्सियो ।

★

ज्ञानेश्वर महादेवमन्दिरको दक्षिणतर्फको भित्तामा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल चैत्र महिनामा श्री ज्ञानेश्वर महादेव प्रीति गरि
२. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट श्री को मन्दिर
३. जीर्णोद्धार गरि बक्सनाको साथै श्री भैरवस्थान समेत पुनर्निमाण गरि
४. बक्सियो ।

★

ललितपुर सौगलटोलका प्रसिद्ध ढुंगेधारा माथि रहेको परखालमा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल चैत्र महिनामा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र
२. वीर विक्रम शाहदेवबाट सौगलटोल गैह्रेधारा कम्पाउण्ड पेटी पर्खाल समेत
३. पुनः निर्माण गरि बक्सियो ।

ललितपुरका प्रसिद्ध सुनधाराको बायाँतिर प्रतिष्ठित उमामहेश्वरमन्दिरको मूलद्वारको माथि अवस्थित शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल चैत्र महिनामा श्री उमामहेश्वर प्रीति
२. गरि श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट ढुङ्गा
३. मन्दिर पुनः निर्माण गरि वक्सियो ।

★

मरदेवी श्वेतकालीमन्दिरको सामुन्ने रहेको भजनपाटीको आंगणमा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१५ साल चैत्र महिनामा श्री श्वेतकाली प्रीति गरि श्री ५ म-
२. हाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट मन्दिरमा रहेको टुट फुट
३. भई रहेकोमा मूर्तिहरू सावुद गरी रंगरोगन गरी जीर्णोद्धार गरि वक्सनाको सा-
४. थै धातुको झल्लर थपी पुनर्निर्माण गरि वक्सियो ।

★

बुढानीलकण्ठ नारायणस्थान रहेको क्याम्पको पश्चिमलङ्को धर्मशालाको माथिलो भागको भित्तामा स्थापित शिलाभिलेख

१. श्री सम्वत् २०१५ साल श्रावण महिनाको पुरूषोत्तम पुण्यमासमा श्रीनारायण प्रीति गरि श्री ५ महारा-
२. जाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट वक्स भएको मोहरू

७०००१। सत्तरी हजार ए-

३. क रूपैया खर्च लगाई मौसुफको सदिच्छा मुताविक श्री नारायण-स्थानको द्वारहरू र बगैचाको वि-

४. श्राम वाटिकाको नवनिर्माण र साथै तलाउ परखाल चौतर्फी सत्तल समेत पुनः निर्माण गरि चोक-

५. मा ढुंगा छापने आदि सजने सिंगार्ने सबै काम उपत्यकाञ्चल तात्कालीन सुधार समितिका तत्वाव-

६. धानमा साहु गौरीदास श्रेष्ठ मंगलवर मार्फत कार्य सम्पन्न गरि श्री नरनारायणको सेवामा

७ समर्पण गर्दछौं। श्री विक्रम सम्वत् २०१६ साल वैशाखशुक्ल पूर्णिमा शुभ दिन शुभम्।

★

नारायणहिटी (राजदरवार) को नारायणमन्दिरको ठीक सामुन्ने रहेको भजन-मण्डपको द्वारमाथि टांगिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१६ साल आषाढ महिनामा श्री नारायण प्रीति गरी

२. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट श्री को मन्दि-

३. र र अरू मन्दिरहरू समेत रंगरोगन गर्नाको साथै वरिपरि चोकमा

४. ढुङ्गाले छापी भजनालय १ समेत नवनिर्माण गरी षोडशविध वाद्य वादन

५. हरूले सजाई चढाइ वक्सियो।

★

गुह्येश्वरी क्याम्पभित्र रहेको श्री ५ महेन्द्रको प्रतिमायुक्त शिलास्तंभमा उत्कीर्णित अभिलेख

श्री गुह्यकालिकायै नमः

१. हिमाद्रि भूमि मण्डलाधिराजमान शोभिना
२. महेन्द्र वीर विक्रमादि शाहदेव भूभुजा ।
३. सुवर्णपट्टमण्डितं समन्ततः परिष्कृतं
४. विधाय गुह्यकालिकाप्रसिद्धपीठमन्दिरम् ।
५. शशी भदन्ति भूमिते शकाब्दके शुचौ शुभे
६. स्ववर्षवृद्धिवासरे सदा प्रसादसिद्धये ।
७. सभक्ति पाणिसम्पुटप्रणामतत्परा चिरं
८. सधर्मिणीसमन्विताल्महेममूर्तिरर्पिता ।
९. विक्रम सम्वत् २०१६ आषाढकृष्ण दशमि

शुभमस्तु सर्व जगताम्

★

गुह्येश्वरी क्याम्पभित्र रहेको भजनघर निरको दिव्यघण्ट संगै रहेको भव्यरूप सत्तलको भित्तामा स्थापित शिलाभिलेख

श्री गुह्यकालिकायै नमः

१. श्रीभवानी प्रीति गरी श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट मन्दिरको चारै
२. तर्फ पुनर्निर्माण र नवनिर्माण गराइ वक्सनाको साथै श्री .....को मूलढोका शोभायमान भव्य
३. र यथायोग्य सुन्दर वनाउन लगाई वक्सी मौसुफको ४० वर्ष आरम्भको शुभ जन्म जयन्तीको

४. दिनमा श्री ५ बडा महारानी रत्नराज्य लक्ष्मी शाह देवी सहितको
मूर्ति अनन्तको लागि श्री......

५. को पाउमा अर्पण गरी वेदोक्त यज्ञले भवानीको अर्चन गरी वक्सियो
र चिरस्मरणको निमित्त

६. मधुर ध्वनिको घण्ट समेत श्री......मा चढाई वक्सियो । श्री विक्रम
सम्वत् २०१६ साल साके १८८१

७. आषाढ कृष्ण दशमी शुभ जन्म जयन्ती सुपुण्य दिने शुभम् ।

★

पशुपति चोकभित्र सुशोभित शाहवंशका चित्रक्रमको लङ्क उन्मत्त भैरव दर्शनगर्न जाने द्वारको वायांपट्टि भित्तामा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. श्रीगोरक्षकृपाकटाक्षवलितः श्रीसोमवंशध्वजो
२. गोरक्षाचलभूमिपालतिलकः श्रीद्रव्यशाहोऽभवत् ।
३. तस्मात्पूर्व शशीवलोकदयितः श्रीपूर्णसाहो ऽ जनि
४. राजा छत्रपतिस्ततः समभवच्छ्रीछत्रसाहाह्वयः । १
५. छत्रस्यानुजरामसाहनृपतिः स्थित्या स रामोपम
६. स्तस्माड्डम्वरसाहभूपति रभूच्छ्रीस्कृष्णसाहस्ततः ।
७. नीत्या कृष्णसमोऽरिरुद्रसदृशः श्री रूद्रसाहो ऽप्यतः
८. श्रीपृथ्वीपति भूपतिः सुत इतः श्रीवीरभद्राभिधः । २
९. तत्पुत्रस्तपसा पवित्रनरभूपालो नृपाल स्ततः
१०. पृथ्वीमल्लसमः पृथूपमगुणः श्री पृथ्वीनारायणः ।
११. येनोल्लासित वीरसैनिकजनै र्गोरक्षकालीवलात्
१२. तिष्टाकामगिरि प्रभृत्य त्रिकलं गंगाधिगर्च्चावधि । ३
१३. विश्वोऽतुङ्गो हिमाल दुर्गमभिनो दुद्धर्षमेकीकृतं
१४. श्रीगोरक्षकराष्ट्रं मुज्ज्वलजगज्जेष्ठप्रतिष्ट पुनः ।

१५. तत्पुत्रः प्रतिपक्षिपक्षदलनः सिंहः प्रतापाग्निम
१६. स्तस्माच्छ्री रणवहादुरनृपति गीर्वाणयुद्ध स्ततः । ४
१७. राजेन्द्रो ऽस्य सुरेन्द्र इत्यपि ततस्त्रैलोक्यवीर स्ततः
१८. पृथ्वीवीर इतो ऽरिभिन्त्रिभुवनो राजा प्रजातन्त्रकृत् ।
१९. पुत्रस्तस्य महेन्द्रवीरनृपतिर्ज्ञित्या प्रजा रन्जयन्
२०. कालीमेचिसमेतदेशमखि भ्रात्वा विदेशानपि । ५
२१. शिक्षासेतु जलादिहेतु धनदस्तीर्थस्थलोद्धारकः
२२. साहित्योद्धृतिमैतिहासिकसुरागारोद्धृतिं स व्यधात् ।
२३. यस्मिन् भारतचीनरूससहिता मैत्रीं भजन्ते नृपे
२४. देशादेश विदेश वासि जनता कोटि द्वयाधीश्वरे । ६
२५. शाके सोम गज द्विपावनिमिते पक्षे सिते कार्तिके
२६. श्रीगोरक्षककालिकापशुपतिक्षेत्रं पवित्रं पुनः ।
२७. संस्कृत्य प्रतिमां निजा धनरवां वण्ठश्च भक्त्यार्पयद्
२८. राजा पुत्रयुतः सुधारसमितिद्वारा सदारः शिवम् । ७

२०१६ वि. सं.

चित्रक्रमः

श्री ५ बडामहाराजा पृथ्वीनारायण साहदेवः
श्री ५ महाराजाधिराज प्रतापसिंह साहदेवः
श्री ५ महाराजाधिराज रणवहादुर साहदेवः
श्री ५ महाराजाधिराज गीर्वाणयुद्ध विक्रम साहदेवः
श्री ५ महाराजाधिराज् राजेन्द्र विक्रम साहदेवः ।
श्री ५ महाराजाधिराज सुरेन्द्र विक्रम साहदेवः ।
श्री ५ युवराजाधिराज त्रैलाक्यवीर विक्रम साहदेवः
श्री ५ महाराजाधिराज पृथ्वी वीर विक्रम साहदेवः
श्री ५ महाराजाधिराज त्रिभुवन वीर विक्रम साहदेवः
श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्रवीर विक्रम साहदेवः

पशुपतिनाथको दक्षिण प्रांगनको भइमा रहेको तामाको अभिलेख

१. स्वस्ति श्री सम्वत् २०१६ साल वैशाख महिनामा दक्षिण द्वारको धर्मशिला तामापाता बिग्रेको

२. जिर्णोद्धार गरी नया पाता वनाई श्री पशुपति नाथ प्रीति गरि श्री ५ म

३. हाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट चढाइ वक्सेको ॥

★

फोखरास्थित तालबाराहीमन्दिरको घण्टाभिलेख

संवत् २०१७ सालमा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम साहदेवबाट चढाई बक्सेको ॥

★

डिल्लीवजार मैतीदेवीमन्दिरको ठीक सामुन्ने रहेको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०१७ वैशाख महिनामा श्री पन्च

२. कुमारी देवी प्रीति निमित्त श्री ५ महाराजाधिराज महे

३. न्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट मन्दिर सजने, सिंगार्ने

४. वरिपरि जीर्णोद्धार मर्मत गर्ने तथा परखाल घाट ब–

५. नाउने ढुंगा छाप्ने सिंढी वनाउने आदि नवनिर्माण समेत

६. गराइ वक्सियो। शुभम् शुभम् शुभम् ।

फर्पिङस्थित शेषनारायणको क्याम्पको धर्मशालाको भित्तामा रहेको शिलाभिलेख

१. श्री शेषनारायण नमः
२. सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामयाः।
३. सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखभाग्जन॥
४. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध बिरु-
५. दावली विराजमान मानोन्नत ओजस्वि राजन्य प्रोज्ज्वल नेपाल
६. तारा अति ओजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्रीपद ॐ रामपट्ट
७. अतुल ज्योतिर्मय त्रिशक्तिपट्ट अतिप्रवल गोरखा दक्षिण
८. बाहु महाधिपति फिल्डमार्शल र सर्वोच्च कम्याण्डर इनचिफ
९. श्री मन्महाराजाधिराज श्री श्री श्री महाराज महेन्द्र वीर वि
१०. क्रम जङ्गवहादुर शाह वहादुर शमशेर जङ्ग देवानाम्
११. सदा समर विजयिनाम् बाट सिढी मन्दिर चोक आदिमा
१२. ढुङ्गा छापी सिमेन्टको नयाँ बाटो समेत नव निर्माण र
१३. विश्राम स्थानहरू र पोखरी मन्दिरहरू जिर्णोद्धारको
१४. साथै सजाउने सिंगार्ने समेत कार्य सम्पन्न गराई
१५. श्री ५ महेन्द्र शुभ जयन्ति आषाढ कृष्ण दशमि
१६. विक्रम सम्वत् २०१७ साल आषाढ ५ गते शनिश्चर वा-
१७. रको शुभ दिनमा पुष्पाञ्जलीको साथ श्री
१८. को प्रीति गरी समर्पण गरी वक्सियो।

★

लाजिम्पाट टुकुचास्थित नीलसरस्वती (साख्वना ससमाजु) को मन्दिरको वांयापट्टि रहेको सतलको भित्तामा टांगिएको शिलाभिलेख

१. प्रत्ना लिच्छविकालि कीर्ति विदिता पूर्वैः प्रतिष्ठापिता
२. वीणापुस्तकमालिकाङ्कितकरा पाषाणरम्याकृति ।
३. श्रीमन्नीलसरस्वतीति सकलैः संमानिता शारदा
४. विद्यादानपरायणा विजयते नेपालभूमण्डले । १ ।
५. हिमाद्रिकुक्षौ नेपाले विशालनगरोदरे ।
६. इक्षुमत्या दक्षकूले लाजिम्पाटस्य पूर्वतः । २ ।
७. श्रीनारायणधाराया राजप्रासादमण्डलात् ।
८. ऐशान्यामंशुवर्मोत्थ-धाराया पश्चिमोत्तरे । ३ ।
९. उदक्किन्नरवर्मेशान्नन्दिकेश्वरमन्दिरात् ।
१०. वागीश्वर्याः पीठमिदं शाखोनेत्यपि कीर्त्यते । ४ ।
११. नीलीशालाप्रणालीभिः शोभितं पूर्व विश्रुतम ।
१२. पीठं नीलसरस्वत्या जयतीदं मनोहरम् । ५ ।
१३. कालव्यालकृतग्रासाद्विकृतिं प्राप्य भूयसा ।
१४. भग्ननासा भग्नवीणा वैरूप्य पापिताकृति । ६ ।
१५. मन्दिरं जीर्णता प्राप्तं पुनर्भीमेन संस्कृतम् ।
१६. कालेन दुर्वले भग्नं सञ्जातं पतनोन्मुखम् । ७ ।
१७. राजाधिराज श्रीमहेन्द्र वीर विक्रम पूर्वकः ।
१८. शाहदेवो ऽधुना भाति नेपाले धर्म पूर्वह । ८ ।
१९. इक्षुमत्यास्तटे पुण्ये प्राग्भागे राजवेश्मनः ।

२०. निर्माप्य मण्डपं रम्यं लोककल्याणहेतवे । ६ ।
२१. श्री गायत्र्या कोटिहोम–महायज्ञ वहुव्ययम् ।
२२. द्वि सहस्त्र सप्तदश वैक्रमाब्देऽकरोदयम् । १० ।
२३. उत्सृज्यं कोटिशो द्रव्यं धर्मप्रवणचेतसा ।
२४. उपत्यकामन्दिरादि जीर्णोद्धारं च. सो ऽ करोत् । ११ ।
२५. कालेन जर्जरमिदं शारदापूर्वमन्दिरम् ।
२६. पुनर्निर्मापितं तेन पट्टपट्टिकया सह । १२ ।
२७. विश्रामशाला संस्कृत्य मार्गं च परित स्थितम् ।
२८. सुधारसमितिद्वारा व्यधायि वहु शोभनम् । १३ ।
२९. या गायत्र्यथ सावित्री सरस्वत्यपि कीर्त्यते ।
३०. त्रिमूर्तिरप्यभिन्नात्मा शारदातिविशारदा । १४ ।
३१. प्रीता भवतुसा देवी यथोक्तपरिचर्यया ।
३२. लोकं समुज्ज्वलयतु ज्ञानालोकेन सर्वतः । १५ ।
३३. द्विसहस्राष्टादशाब्दे वैक्रमेज्यं प्रकाशितः ।
३४. शिलालेखः पूर्ववृत्तं चिरमुद्बोधयत्वलम् । १६ ।

इति शुभम् ।

★

दक्षिणकाली देवीको सामुन्ने रहेको खोला किनारको घाटमा अवस्थित धर्मशालाको भित्तामा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. श्री दक्षिणकालीकायै नमः
२. सर्व मङ्गल माङ्गल्यै शिवे सर्वार्थसाधिके ।
३. सरण्येक्यंवकं गौरी नारायणी नभोस्तु ते ।
४. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्र चूडामणि नरनारायणेत्यादि
५. विविध विरूदावली विराजमान मानोन्नत ओजस्वि राजन्य

६. प्रोज्ज्वल नेपालतारा अति ओजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र
७. श्रीपद ॐ रामपट्ट अतुल ज्योतिर्मय त्रिशक्ति पट्ट अति
८. प्रवल गोरखा दक्षिणवाहु महाधिपति फिल्डमार्शल र सर्वो
९. च्च कम्याण्डर इनचिफ श्रीमन्महाराजाधिराज श्री श्री श्री म-
१०. हाराज महेन्द्र वीर विक्रम जङ्ग वहादुर शाह वहादुर शमशे-
११. र जङ्ग देवानाम सदा समर विजयिनाम बाट ढुंगाको
१२. सिंढी खोलामा वाँध र परखालहरू नवनिर्माणको साथै श्री
१३. को स्थान तथा वरिपरिका पाटी सत्तलहरू समेत सवै जिर्णो
१४. द्धार गरी रंगरोगन गराई श्री ५ महेन्द्र शुभ जन्म जयन्ति
१५. आषाढ कृष्ण दशमि विक्रम सम्वत् २०१७ आषाढ ५ गते
१६. शनिश्चरवारको शुभ दिनमा अर्चन पुष्पाञ्जली को साथ
१७. श्री को प्रीति गरी समर्पण गरिवक्सियो।

★

चांगुनारायणमन्दिरको पेटिमुनि भुईंमा अवस्थित शिलाभिलेख

१. श्री चम्पक नारायण चांगुको प्राचीन
२. ऐतिहासिक जीर्ण भई रहेको मन्दिर
३. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्रवीर
४. विक्रम शाहदेवबाट जीर्णोद्धार ग-
५. राई वक्सेको मिति विक्रम सम्वत्
६. २०१८ साल वैशाख १३ गते रोज ३ शुभम्।

★

सदर टुण्डिखेलस्थित प्रसिद्ध मन्दिर श्री वज्रवीर महाकाल दर्शन गर्न जाने प्रस्तरमय सिंढीको बीचमा प्रस्थापित शिलाभिलेख

ॐ नमः श्री महाकालदेवाय

१. श्रीमहाकालदेवाय नमस्ते शंकरात्मने । रहस्यविद्यागुरवे लोक कल्याणकारिणे । १ ।

२. श्री द्रव्यशाहः शशिवंशकेतु र्गोरक्षराज्यं प्रथमं शशास । तदात्मजो जायत पूर्णशाहः पुत्रो द्वितीयोऽस्य तु रामशाहः । २ ।

३. तस्यात्मजो डम्बरशाहभूपः सूनु स्वदीयो नृपकृष्ण साहः । तस्यात्म-जन्माऽजनि रूद्रसाहः पृथ्वीपतिर्नाम तदीय सूनुः । ३ ।

४. श्री वीरभद्रो ऽस्य सुतो वभूव, तदात्मजोभून्नरभूमिपालः । एतस्य पुत्रत्वमवाप पृथ्वीनारायणः प्रोद्यति प्रभावः । ४ ।

५. यो वीरवर्यो नयकौशल्येन विजित्य राज्यानि वहूनि भूयः । चकार नेपालभुवो ऽधिराज्यं विसारि पूर्वापरयो र्विशालम् । ५ ।

६. प्रतापसिंहस्तनुजस्तदीयो रणादिकस्तस्य वहादुराख्यः । गीर्वाण - राजेन्द्र - सुरेन्द्रवीर - त्रैलोक्यवीराः क्रमशो वभूवुः । ६ ।

७. ततःपरं ख्यातगुणः स पृथ्वीवीराभिधानो नृपतिर्वभूव । तदात्मजो भूद्भुवनस्त्रिपूर्व प्रशंसनीयः प्रगुणैर्गुणैर्यः । ७ ।

८. प्रियं हितं पुत्रसमप्रजानामिच्छन् योदार्यनिधिः स भूपः । निरङ्कुशं राज्यसुखं निरस्य चक्रं प्रजातन्त्रपथप्रवृत्तिम् । ८ ।

९. तदात्मजन्मा नितरामुदारो महेन्द्रवीराभिधसाहदेवः । पितुः प्रतिष्ठां प्रगुणीकरोति कुर्वन्प्रजातन्त्रपथस्य शुद्धिम् । ९ ।

१०. औदार्यगाम्भीर्यनिधिं स्वधर्मे दृढः, सदा पथानुरागी । विशुद्धधीरेष महेन्द्रदेवः स्वराजपीठं समलंकरोति । १० ।

११. गुणैक खद्व्यंकित वैक्रमाद्वे वैशाखमासे विधिवत्समस्तेः । राज्ये-भिषिक्तो ऽध्यगमत्प्रतिष्ठां संमानितो विश्वविशिष्टराष्ट्रैः । ११ ।

१२. स्वदेशमेतं परितः परीत्य प्रजाजनानां स्थितिमप्यवद्य । समस्तरक्षा सुखशान्तिहेतोश्चक्रे प्रवन्धान्वहुशो विशुद्धान् । १२ ।

१३. दिव्योपदेशं निजपूर्वजस्य निध्याय संध्याय विशिष्टराष्ट्रैः राष्ट्रस्य लोकस्य समुन्नतीच्छुः प्रवर्तयत्युज्जवलधर्मनीतिम् । १३ ।

१४. देशानशेषानमरीक-रूस-यूरोपगान् सिंहलभारतादीन् । उपेत्य तत्राखिलमित्रराष्ट्रैः संमानितो गौरवमाततान । १४ ।

१५. संयुक्तराष्ट्रस्य सदस्यभावं रूसादिराष्ट्रैः सहदोत्यसन्धीन् । विधाय निध्याय तटस्थनीतिं चक्रे स्वराष्ट्रस्य दृढां प्रतिष्ठाम् । १५ ।

१६. विद्यालयान् ग्रामसुधारसंस्थाः प्रसूतिगेहं भिषगालयांश्च । संस्थाप्य संवर्ध्य जलप्रणालीः प्रजाजनानां सुखमातनोति । १६ ।

१७. स्वां संस्कृतिं वाङ्मयं च स्वराष्ट्रभाषां प्रथयन् समन्वात् । देशस्य सर्वांगसमुज्ज्वलत्वं व्यनक्ति शुद्धैर्विविधैर्विधानैः। १७ ।

१८. अहर्निशं चिन्तयिता प्रजानां समुन्नतिं शान्तिसुखं महेन्द्रः । निर्वाचनं मन्त्रिजनस्य कृत्वा प्रावर्तयत्कार्यमनेकवर्षान् । १८ ।

१९. अमात्यदुःशासनतो विपन्नान्प्रजाजनान्वीक्ष्य विशुद्धिहेतोः । निरस्य दुष्टान्सचिवैः समेतोऽधुना विधत्ते शुभशासनं सः । १९ ।

२०. सर्वात्मनानेन कृते प्रबन्धे धृते च दुष्टासहराजदण्डे । सर्वत्र शान्तिं क्रमिकोन्नतिञ्चानुभूय लोकः कुरुते प्रशंसाम् । २० ।

२१. दृढव्रतः शाश्वतधर्मगोप्ता सर्वाधिकं धर्मबलं परीप्सुः । असावकार्षीदिह कोटिहोम महामखं भूरिधनं व्ययेत । २१ ।

२२. जीर्णोद्धृतिं साधुपरिष्कृतिञ्च पुरातनानां सुरमन्दिराणाम् । जलाशयोद्यानमनोजमार्गादिकाननेकान्परित श्चकार । २२ ।

२३. इयं महाकालविशालमूर्तिः पुरा प्रयत्नेन कृताप्रतिष्ठा । संस्कृत्य तन्मंदिरजीर्णभागान्महेन्द्रदेवेन कृता सुशोभा । २३ ।

२४. श्रीविक्रमस्य द्विसहस्रपूर्वे गजेन्द्र वर्षे रचनां समाप्य । उट्टंकितः प्रस्तरलेखं एष कीर्तिं महेन्द्रस्य चिरं तनोतु । २४ ।

२५. श्रीमन्महाकालवपुः शिवात्मा देवः समाराधनतः प्रसन्नः देशस्य भूपस्य जनस्य नित्यं करोतु कल्याणमनन्तकालम् । २५ ।

२६. श्रीविक्रम सम्वत् २०१८ साल आषाढ मैनामा श्री महांकालदेव

प्रीति गरी श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट

२७. रुवै पुनर्निर्माणको साथै मन्दिरको टायल फेरि पित्तल पाता लगाई रंग रोगन गराई चढाई बक्सियो ।

२८. शुभमस्तु जगत : ।

★

भक्तपुरका प्रसिद्ध न्यातपो देग (पांचतले मन्दिर) को दायांतर्फको दोश्रो पेटीको भित्तामा टांगिएको शिलाभिलेख

१. श्री सिद्धिलक्ष्मी देवी राज भएको प्र–
२. सिद्ध भक्तपुर श्री ५ तले मन्दिर
३. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र
४. वीर विक्रम शाहदेवबाट ने. रू.
५. ६३१६६।६० निकासा भएको भ–
६. वन विभागद्वारा जीर्णोद्धार
७. गराई बक्सेको सम्वत् २०१६
८. साल वैसाख ७ गते रोज ५
९. शुभम् ।

★

राष्ट्रिय नाचघरको भित्तामा टांगिएको शिलाभिलेख

१. श्रीमन्महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव संस्कृते : कृतये ।
२. रचितोद्घाटितं पूर्वं किञ्चित् कालं सकौतुकं चलितम् । १ ।

३: श्री रत्नराज्यलक्ष्मी करुणामृतबिन्दुसेकतस्तदिदम् ।
४. प्रत्युज्जीवति दग्धं नाटकभवनं मनोहारि । २ ।
५. श्री ५ महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव सरकारबाट संस्कृतिको निमित्त तयार गराई
६. उद्घाटन गरी बक्सी केही समय रमझमसंग चलेको यो उही नाचघर आगलागिमा
७. परे पछि श्री ५ बडा महारानी रत्नराज्य लक्ष्मी शाहदेव सरकारका करुणारूपी अमृत
८. बिन्दुका सेचनले मनोहर भै पुनर्जन्म पाइरहेछ ।
९. इति सम्वत् २०१९ साल कार्तिक ११ रोज ७ शुभम् ।

★

नेपाल भारतको सहयोगबाट बनेको दक्षिणकाली दर्शन गर्न जाने ईश्वरीमार्गको अवसानमा रहेको रत्नसोपान प्रवेश गर्ने ढोकाको दायां भित्तामा टांगिएको शिलाभिलेख

१. श्री विक्रम सम्वत् २०२० साल
२. वैशाख १८ गते शुक्लाष्टमीको
३. दिन श्री ५ महाराजाधिराज म–
४. हेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट
५. "रत्नसोपान" – को उद्घाटन गरी
६. बक्सदै श्री जगतजननी दक्षिण
७. कालीको पाउमा अर्पण गरी
८. बक्सियो ।

★

लुम्बिनीस्थित सम्राट प्रियजीव अशोकस्तम्भको आमने-सामने केही पर प्रस्थापित
अष्टकोणाकार भूगोलपार्क झैं गरी बनाइएको
महेन्द्र-स्तम्भः

१. स्वस्ति श्रीगिरिराज चक्र चूडामणि नरनारायणेत्यादि
२. विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्र माला ओज
३. स्वि राजन्य अति तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्री पद अतिकीर्ति
४. मय नेपाल श्रीपद प्रोज्ज्वल नेपालतारा ॐ रामपट्ट अतुल
५. ज्योतिर्मय त्रिशक्तिपट्ट अतिप्रवल गोरखा दक्षिणवाहु महा
६. धिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महा
७. राजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानां सदा
८. समर विजयिनाम् ।
९. नेपाली इतिहासका प्रतापी महापुरुष गौतम बुद्धको
१०. यस पवित्र जन्मभूमी लुम्बिनी प्रति ठूलो श्रद्धा गरि वक्सी
११. मन्दिर, वाटो, घाटो र धर्मशाला आदिको निर्माण एवं
१२. जीर्णोद्धार गराइ वक्सियो । करीव अढाई हजार वर्ष पछि यस
१३. क्षेत्रको वैज्ञानिक अनुसन्धान, संरक्षण र उत्थान गराउने
१४. कार्यमा मौसूफबाट नै अमूल्य प्रेरणा प्राप्त भई रहेको छ ।
१५. विक्रम सम्वत् २०२० सालको सौर एवं चान्द्र दुवै मान
१६. अनुसार वैशाख २५ गते बुधवार तदनुसार वैशाख शुक्ल
१७. पूर्णिमा वा बुद्धजयन्तीको पावन पर्वमा लुम्बिनी नामक
१८. यस पवित्र तीर्थमा यो "महेन्द्र - स्तम्भ" स्थापना गर्ने काम
१९. सुसम्पन्न भयो । शुभम् ।

★

---- बालाज्यू २२ धारास्थित श्री ५-महेन्द्र उद्यानको प्रवेशद्वारभित्र जांदा केही बाहिने प्रस्थापित शिलाभिलेख

१. आज विक्रम सम्वत् २०२१ ज्येष्ठ
२. २६ गते वृहस्पतिवार श्री ५ महाराजाधिरा-
३. ज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको ४५ सौं
४. शुभजन्मोत्सवको पुण्य तिथिमा उपत्य-
५. का निर्माण समिति र जन सहयोग
६. द्वारा नवनिर्मित सो बालाज्यू स्थित
७. "बाइस धारा उद्यान" को उद्घाटन
८. सम्माननीय मन्त्रीपरीषद्का अध्यक्ष
९. श्री डा. तुल्शीगिरीबाट सुसम्पन्न भयो ।

★

मचलीस्थित मर्त्येश्वरीमन्दिरको प्रवेशद्वारको सामुन्ने रहेको अर्थात् मर्त्येश्वरीमन्दिर अग्रभागमा स्थापित शिलाभिलेख

ॐ नमः परम्बायै ।

१. संसारार्णवतारिणीं भगवतीं ब्रह्मादिभिः पूजितां ।
२. पंकानां क्षयकारिणीमभयदां ज्ञानप्रदां श्रीविभु ।
३. ब्रह्माण्याद्गिणैस्त्रिदेवसहितैः पार्श्वस्थितैः शोभिताम् ।।१।।
४. वन्देहं करुणादृशं वरनिधिं चित्तेन मर्त्येश्वरीम् ॥
५. राजा श्रीगुणकामदेवकृतिना पुण्यात्मना स्थापितं ।
६. जीर्णं भग्नमुदीक्ष्य विश्रुतमिदं मर्त्येश्वरीमन्दिरम् ।
७. शुक्ले फाल्गुनिके हरोखनयना श्रादणामिते विक्रमे ।
८. वर्षे ऽस्मिन् व्यदधान्महेन्द्रनृपतिं जीर्णोद्धृतिं सादरात् ।।
९. आम्राशाक्षिखलेत्र बैक्रमहरौ सोमे सिते फाल्गुने ।

१०. नेपालदेश महेन्द्रदेव धरणीपालेन धर्मात्मना ।।
११. अत्यन्तं रमणीय देवभवनं निर्माय चित्रीकृतं
१२. द्वारं सुन्दरमग्रतोऽतिरुचिरा शालापि निर्मापिता ।।
१३. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव
१४. बाट २०२२ साल बैशाख २६ गते जीर्णोद्धार
१५. सुसम्पन्न भएको ।

★

रुद्रगाडेश्वरको शिलाभिलेख

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्रवीर
विक्रम शाहदेवबाट विक्रम सम्वत् २०२२
मार्ग महिनामा श्री पशुपति प्रीति द्वारा
विश्व शान्तिको उद्देश्यमा गराइ बक्सेको
श्रीरुद्र महायज्ञको होमलाई
बनेको चतुर्हस्त कुण्ड ।

★

काठमाडौं कुमारीवाहालस्थित कुमारीघरको तेश्रो तल्लामा अवस्थित सद्यकुमारीको भव्यरूप आसन दर्शन गर्न जाने प्रवेशद्वारको दायांपट्टि भित्तामा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. पन्चायती प्रजातन्त्रका प्रवर्तक तथा
२. नेपाली संस्कृतिका महान् संरक्षक कलामर्मज्ञ
३. धर्मप्राण श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर

४. विक्रम शाहदेवका सुशासनमा मौसूफ
५. सरकारका असीम सत्प्रेरणा र सदिच्छा प्राप्त
६. भई विद्यानुरागी तथा कलाविद् श्री ५ युवरा–
७. जाधिराज वीरेन्द्र विक्रम शाहदेवका स–
८. क्रिय निर्देशनमा गुठी संस्थान तथा पुरातत्व
९. विभागको संयुक्त प्रयासबाट मानवीय
१०. र प्राकृतिक प्रकोपले लुप्तप्राय भित्ति
११. चित्रको रासायनिक प्रक्रियाद्वारा पुनरु–
१२. द्धार गरी पुनः मूलरूप प्रदान गर्ने काम
१३. सुसम्पन्न भयो
१४. इति वि. सं. २०२३ आश्विन २१ गते शुक्रवार शुभम् ।

★

प्रसिद्ध काष्ठमण्डपको पूर्वद्वारभित्र पस्दा बाँयापट्टि आग्नेयकोणको भित्तामा टाँगिएको शिलाभिलेख

श्रीः

१. पञ्चायती प्रजातन्त्रका प्रवर्तक तथा
२. नेपाली संस्कृतिका महान् संरक्षक, कलामर्मज्ञ
३. धर्मप्राण श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर
४. विक्रम शाहदेवका सुशासनमा मौसुफ सर
५. कारका असीम सत्प्रेरणा र सदिच्छा प्राप्त भई
६. गुठी संस्थान तथा पुरातत्व विभागको संयुक्त
७. प्रयासमा मानवीय र प्राकृतिक प्रकोपले
८. गर्दा विकृत भई भग्नप्राय प्राचीन स्मारक काष्ठ
९. मण्डपको जीर्णोद्धार गरी मूलरूप प्रदान

१०. गर्ने काम सुसम्पन्न भयो ।

११. इति वि. सं. २०२३ आश्विन २१ गते शुक्रवार

१२. शुभम् ।

★

कुम्भेश्वर महादेवमन्दिरको सामुन्ने रहेको बसाहमुनि अवस्थित शिलाभिलेख

१. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्र चूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदा

२. वली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला ओजस्वि

२. राजन्य अति तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्रीपद अति

४. कीर्तिमय नेपाल श्रीपद प्रोज्ज्वल नेपालतारा ॐ

५. रामपट्ट अतुल ज्योर्तिमय त्रिशक्तिपट्ट अति प्रवल गोर-

६. खा दक्षिणवाहु महाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री

७. श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानां सदा

८. समर विजयिनाम् ।

९. श्री जयस्थितिमल्लका राज्यकालमा दानपति जयभीमद्वारा

१०. स्वभार्या अनन्तलक्ष्मीको दिवंगत स्मृतिमा नेपाल सम्वत् ५१२

११. (वि. सं. १४४८) मा निर्माण गराइएको यो प्राचीन कलापूर्ण कुम्भे-

१२. श्वर मन्दिर करालकालको प्रवल वेगले नष्ट भ्रष्ट भई भग्नावस्थामा

१३. परिणत भएकोमा धर्मपथमा दृढ श्रद्धापूर्वक संस्कृतिको संरक्षण-

१४. मा प्रगाढ आदर तथा लोककल्याणको अटल भावना राखि वक्सिने

१५. निर्दलीय प्रजातान्त्रिक पन्चायती व्यवस्थाका प्रवर्तक तथा नेपाली

१६. संस्कृतिका महान् संरक्षक, कलामर्मज्ञ धर्मप्राण श्री ५ महाराजाधिराज

१७. महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट यस्तो महत्वपूर्ण ऐतिहासिक देवस्थल-

१८. को पुरातात्विक परिकार तथा जीर्णोद्धार गराउने सदिच्छा गरि व-

१९. क्सी गुठी संस्थानलाई हुकूम वक्से वमोजिम संस्थान मार्फत
२०. पुरातात्विक विधि अनुसार कुम्भेश्वर मन्दिरको पुनरूद्धार तथा जी-
२१. र्णोद्धार गर्ने काम सुसम्पन्न भयो । २०२४ वैशाख १ गते रोज ६
शुभम् ।

★

कीर्तिपुरस्थित गुंदे स्थानाधिपति श्री बाघभैरवमन्दिरको भित्तामा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. कीर्तिपुरको प्राचीन भूमिमा धेरै अघि
२. निर्मित यी कलापूर्ण वाघभैरव मन्दिर
३. कालान्तरमा विग्रिन गई वि. सं. १५७२ (ने. सं. ६३५)
४. मा जगत्पालवर्मा द्वारा जीर्णोद्धार गराइएकोमा
५. पुनः करालकालको प्रवलवेगद्वारा नष्ट
६. भ्रष्ट भई विरूप भएकोमा श्री ५
७. महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम
८. शाहदेवबाट यसको समुचित संरक्षण
९. गराउने चाहना गरी वक्से वमोजिम गुठी
१०. जीर्णोद्धार तथा निर्माण समिति मार्फत
११. पुरातात्विक सिद्धान्त अनुरूप जीर्णोद्धार
१२. गर्ने काम सुसम्पन्न भयो ।
१३. इति वि. सं. २०२४ गते रोज शुभम् ।

★

खोकनास्थित श्री रूद्रायणीमन्दिरको भित्तामा रहेको शिलाभिलेख

१. देवमाला वंशावली अनुसार वि. सं. १५७०
२. (ने. सं. ६३३) मा राजा अमरमल्लका समयमा
३. निर्मित खोकनाको यो भव्य ऐतिहासिक
४. रूद्रायणी मन्दिर मानवीय तथा प्राकृतिक
५. कारणले गर्दा विरूप भई भग्न प्रायः भए-
६. कोमा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर
७. विक्रम शाहदेवको असीम सत्प्रेरणाबाट
८. गुठी जीर्णोद्धार तथा निर्माण समिति मार्फत
९. जीर्णोद्धार गरी मौलिक रूप प्रदान गर्ने
१०. काम सुसम्पन्न भयो ।
११. इति वि. सं. २०२४ गते रोज शुभम् ।

★

भक्तपुर तचपालटोलस्थित भीमसेनमन्दिरको दलानको भित्तामा टाँगिएको शिलाभिलेख

१. भक्तपुरस्थित मल्लकालीन यो प्राचीन
२. भीमसेन मन्दिर प्राकृतिक प्रकोपले गर्दा
३. विकृत भई भग्नप्रायः भएकोमा श्री ५
४. महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम
५. शाहदेवका सुशासनमा मौसूफ सरकार-
६. का असीम सत्प्रेरणा प्राप्त भई हुकूम
७. वक्से वमोजिम गुठी जीर्णोद्धार तथा

८. निर्माण समिति मार्फत पुरातात्विक सिद्धान्त
९. अनुरूप संरक्षण तथा जीर्णोद्धार गर्ने काम
१०. सुसम्पन्न भयो ।
११. इति वि. सं. २०२४ गते रोज शुभम् ।

★

कुम्भेश्वरमन्दिरस्थित घण्टाभिलेख

श्री कुम्भेश्वरप्रीत्यर्थ मन्दिर जीर्णोद्धार घण्ट समर्पण श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट सं. २०२४

★

ललितपुर दिगुतले भवानीमन्दिरको शिलाभिलेख

श्रीः

१. ललितपुर नगरमा राजा सिद्धिनरसिंह
२. मल्लद्वारा वि. सं. १६६८ (ने. सं. ७६१) मा
३. आफ्ना इष्टदेवताको लागि निर्मित यो
४. प्राचीन दिगुतले भवानी मन्दिर प्राकृतिक
५. प्रकोपले गर्दा भग्नप्रायः भएकोमा श्री ५
६. महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव
७. बाट यसको पुरातात्विक विधि अनुसार
८. समुचित संरक्षण गराउने चाहना गरि वक्सी
९. हुक्म वक्से वमोजिम गुठी जीर्णोद्धार
१०. तथा निर्माण समिति मार्फत जीर्णोद्धार गरी

११. मौलिक रूप प्रदान गर्ने काम सुसम्पन्न
१२. भयो ।
१३. इति वि. सं. २०२४ गते रोज शुभम् ।

★

ललितपुर मत्स्येन्द्रवाहालस्थित श्री मत्स्येन्द्रनाथको मन्दिरको तल्लो तलाको म्हुदलमा उल्लिखित पित्तल अभिलेख

पश्चिमलङ्मा

स्वस्ति श्री गिरिराज चक्र चूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरूदावलि विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला ओजस्वि राजन्य अति तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्रीपद अति कीर्तिमय नेपाल श्रीपद प्रोज्ज्वल नेपालतारा ॐ रामपट्ट अतुल ज्योतिर्मय त्रिशक्तिपट्ट अतिप्रवल गोरखा दक्षिणवाहु परमाधिपति–

दक्षिणलङ्मा

अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानां सदा समर विजयिनाम् ।

श्री मत्स्येन्द्रनाथमन्दिरको पूर्वभागस्थित पहिलो झिंगती छाना अकस्मात् भत्की दुरवस्थामा परिणत भइरहेकोमा श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट हुकुम वक्से बमोजिम गुठी जीर्णोद्धार एवं निर्माण समितिद्वारा चारै

पूर्वलङ्मा

तर्फको झिंगटी छाना परिवर्तन गरी धार्नि १०५७ ऽ ॥ पित्तलको छाना हाली जीर्णोद्धार कार्य सुसम्पन्न भयो । इति वि. सं. २०२५ साल कार्तिक १ गते रोज ५ शुभम् ।

पशुपतिनाथमन्दिरको दक्षिणद्वारको अगाडि प्रतिष्ठित राष्ट्रनायक श्री ५ महेन्द्रको सुवर्ण–प्रतिमायुक्त शिलास्तम्भाभिलेख

ॐ स्वस्ति

१. पृथ्वीनारायणेऽस्मिन् प्रथयति पृथिवीरामसाहे स्थितिज्ञे
२. भक्त्यासक्तो नयज्ञे त्रिभुवनपितरि प्रेमपात्रः कवीनाम् ।
३. विद्वान् राजा महेन्द्रः पशुपतिशरणो राष्ट्रमृद्धन्दधानः
४. पूर्वोदान्तेतिहासे स्मरति जनमत श्चैकताया प्रतीकम् ॥
५. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि
६. विविध विरूदावलि विराजमान मानोन्नत ओजस्वी
७. राजन्य प्रोज्ज्वल नेपालतारा अति ओजस्वी त्रिभुवन
८. प्रजातन्त्र श्रीपद्-ॐ रामपट्ट अतुलज्योतिर्मय
९. त्रिशक्तिपट्ट अतिप्रवल गोरखादक्षिणबाहु महा
१०. धिपति फिल्डमार्शल र सर्वोच्च कम्याण्डर इनचीफ
११. श्रीमन्महाराजाधिराज श्री श्री श्री महाराज महेन्द्र
१२. वीर विक्रम जङ्गबहादुर शाहबहादुर शम्शेर
१३. जङ्ग देवानाम् सदा समरविजयिनाम् प्रतीकम् ॥

★

श्रीः

नाथविना अर्को यहाँ खोजूँ हरे कहाँ ?
पाइनँ दर्शन तिम्रो अझै भन्दै जाउँ कहाँ ?
हात जोडी विन्ती गर्छु खोजूँ भनन कहाँ ?
आँखामा ता अदृश्य छौ दृश्य हुने कहाँ ?
जपमा या तपमा, मूर्तिमा या देहमा
पुरुषमा या नारीमा – भनन छौ कहाँ ?

दर्शनलाई सुहाउँदो भैन ता भैगो हरे
नाथविना अनाथ छु भन्ने ता संझिदेउ हरे
हात जोडी विन्ति गर्छु खोजूँ भनन कहाँ ?
नाथविना अर्को यहाँ खोजूँ हरे कहाँ ?

म. वी. वि. शाह

★

पशुपतिनाथमन्दिरको दक्षिणद्वार भित्र जांदा द्वारको बायाँतर्फको टायलको भित्तामा टाँगिएको रजतपत्रमा सुवर्णाक्षर अंकित सुवर्ण अभिलेख

१. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्र चूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध
२. विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपाल प्रताप
३. भास्कर ओजस्वि राजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र
४. श्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपाल श्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपाल
५. तारा परम पवित्र ॐ रामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात
६. त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रबल गोरखा दक्षिणबाहु परमाधिपति
७. अतिरथी परमसेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज
८. महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम्
९. श्री पशुपति प्रीति गरी श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र
१०. वीर विक्रम शाहदेव तथा श्री ५ बडा महारानी रत्नराज्य लक्ष्मी देवी
११. शाहबाट श्री को रजत जलहरीको नवनिर्माण भित्री बाहिरी
१२. रजतद्वार तथा सुवर्णयुक्त रजततोरणहरूको परिष्कार पुनरुद्धार
१३. तथा मर्मत र भित्री रजतद्वारहरूको दुवै तर्फका काष्ठमय भाग
१४. काष्ठमय प्रदीप्त बन्ध काष्ठमय सिख्वाहरूमाथि चांदीको नयाँ
१५. कलापूर्ण प्रतिरूप बनाई जडान गर्न लगाई बक्सी समारोहपूर्वक

१६. श्री देवाधिदेव पशुपतिनाथमा सभक्ति समर्पित गरिबक्स्यो ।

साक्षि-

धर्माधिकार श्री ६ बडा गुरूज्यू खगेन्द्रराज पाण्डेय

बडाकाजी श्री पुष्पराज राजभण्डारी

निर्देशक रमेश जंग थापा

मूलभट्ट रावल श्री पद्मनाथ शास्त्री

दैवज्ञ राधानाथ लोहनी

चांदी तोला ६१५७७।४।७

सुन तोला २५।५।-

इति विक्रम सम्वत् २०२५ साल माघ २ रोज २ शुभम् ।

★

पशुपतिनाथमन्दिरको दक्षिणद्वारभित्र पस्दा द्वारको दायाँतर्फको टायलको भित्तामा टाँगिराखेको शिलाभिलेख

श्रीपशुपति

१. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध

२. विरूदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपाल प्रताप भास्कर

३. ओजस्वि राजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्रीपद परम

४. उज्ज्वल कीर्तिमय नेपाल श्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपाल तारा परम पवित्र

५. ॐ रामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रबल

६. गोरखादक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री

७. श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समर

८. विजयिनाम् । ।ॐ स्वस्ति श्री पशुपतिप्रीतये श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र

९. वीर विक्रम शाहदेवेन पट्टमहिष्या श्री ५ महाराज्ञा रत्नराज्यलक्ष्मी-देव्या समन्वि

१०. तेन श्री पशुपतिलिंगस्य जलहरिनामिकायाः जलाधारपीठिकायाः प्राचीनरजतमय

११. पट्टिकाया उपरि रजतमयनवजलहरी निर्माणं कारयित्वा यथा मन्दिराभ्यन्तर्वर्ति

१२. नन्दिमूर्तेश्चररजतमयनवपट्टिकावृट्टिमनं दिस्वस्य कालक्रमेण विकृत्यु-न्मुखानां

१३. श्रीपशुपतिमन्दिरावयवभूतानां जीर्णशीर्णकाष्ठखण्डानां स्थाने यथा-पूर्वकृता

१४. कृत्यनुरूपशैलीसमन्वितनवकाष्ठानां सन्निवेशपूर्वकं बाह्याभ्यन्तर सुवर्णरज

१५. तद्वारानां सुवर्णसंयुतरजततीरान्तं च परिष्कार पुनरूद्धारं प्रतिसंस्कारं

१६ तथा आभ्यन्तरद्वारानामुभयपार्श्वस्थितकाष्ठभागस्य काष्ठमयप्रक्षिप्त-वन्धस्य

१७. काष्ठमयमुडकानां च उपरि रजतमयकलापूर्ण नूतनप्रतिरूपनिर्माणख

१८. चनपुरःसरं यावदपेक्षित परिष्कार जीर्णोद्धारकार्यं च कारयित्वा स समारोह

१९. देवाधिदेव श्रीपशुपतिमहाभट्टारकचरणयो सादरं सभक्ति श्रद्धं समर्पितम् ।

२०. अस्मिन् नवनिर्माण प्रतिसंस्कारादिकर्मणि प्रयुक्तस्य रजतस्य

२१. तुलामानम् – ६१५७७ । ४ । ७ सुवर्णस्य तुलामानम् – २५।५।

अत्रार्थे साक्षिणः-

प्रधानमन्त्री श्री सूर्यवहादुर थापा श्री ६ बडा गुरुजु धर्माधिकार खगेन्द्रराज पाण्डेय, मूलपुरोहित श्री सिंहराज पाण्डेय, बडाकाजी श्री पुष्पराज राजभण्डारी, निर्देशक श्री रमेशजंग थापा, मूलभट्ट रावल श्री पद्मनाभ शास्त्री, दैवज्ञ श्री राधानाथ लोहनी इति श्री विक्रम सम्वत् २०२५ साल माघ २८ गते रोज २ शुभम् ।

★

वाणेश्वरस्थित छकुवकुभगवती अगाडि रहेको नवनिर्मित सेवासदनको प्रवेशद्वार माथि टाँगिएको शिलाभिलेख

श्रीः

सत्यमेव जयते

१. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट नेपाल र
२. नेपालीका अभ्युत्थानका निमित्त वक्सेको गाउँफर्क राष्ट्रिय अभि
३. यानको संदर्भमा, गठित गाउँफर्क युवा टोली वानेश्वरको
४. आयोजनामा, प्राप्त सहयोग, अनुदान तथा श्रमदान
५. वाट वानेश्वर स्थित छकुवकु भगवती स्थान
६. पाटी कालक्रमले जीर्ण भएकोले सो स्थानमा
७. यो सार्वजनिक भवन "सेवा सदन" को
८. निर्माण भई माननीय प्रधानमन्त्री
९. श्री सूर्यवहादुर थापा
१०. वाट उद्घाटन सुसम्पन्न
११. भयो । इति सम्वत् २०२५
१२. फाल्गुण १८ गते रोज ७
१३. शुभम् ।

काठमाण्डू वसन्तपुरस्थित कुमारीरथ संगको भैरवरथमा अङ्कित पित्तल अभिलेख

१) श्री गणेश प्रीति गरी श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव तथा श्री ५ बडा महारानी रत्न राज्यलक्ष्मी देवी शाहबाट श्री गणेशरथको काष्ठमय अंगमाथि पित्तलको सुन्दर पाताले मोडी वंमचका समेतको नवनिर्माण गराइ वक्सी स–

२) भक्ती समर्पित गरी वक्स्यो साक्षी श्री प्रधानमन्त्री किर्तिनिधि विष्ट
श्री ६ बडा गुरूज्यू खगेन्द्रराज पण्डितज्यू
श्री गुरू प्रोहित अच्युतराज पण्डितज्यू
श्री बडाकाजी पुष्पराज राजभण्डारी
इति वि. सं. २०२६ आशुन ८ गते रोज ४ शुभम्।

★

औरैय्यामठ शिवमन्दिरको म्हुदल लेख

श्री इशनाथ प्रीति गरी श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव तथा श्री ५ बडा महारानी रत्नराज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट श्री को भग्न मन्दिरको स्थानमा नेपाली शैलीको पित्तले छाना युक्त मन्दिर-को गुठी जीर्णोद्धार तथा निर्माण समिति मार्फत नवनिर्माण गराई श्रद्धा तथा भक्तिपूर्वक समर्पण गरी बक्सियो। इति वि. सं. २०२६ साल शुभम्।

★

वीरगन्ज विन्दवासिनीमन्दिरको म्हुदललेख

श्री विन्दवासिनीमाई प्रीति गरी श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर

विक्रम शाहदेव तथा श्री ५ बडा महारानी रत्नराज्य लक्ष्मी देवी शाहबाट श्री को भग्न मन्दिरका स्थानमा नेपाली शैलीको पित्तल छानायुक्त मन्दिरको गुठी जीर्णोद्धार तथा निर्माण समिति मार्फत नवनिर्माण गराइ श्रद्धा तथा भक्तिपूर्वक समर्पण गरी बक्स्यो। इति वि. सं. २०२६ साल चैत्र गते रोज शुभम्।

★

श्री

पश्चिम गोरखाजिल्लास्थित प्रसिद्ध श्रीमनकामना मन्दिरको तल्लो तलाको म्हुदलको अभिलेख

दक्षिण–

स्वस्ति श्री गिरिराज चक्र चूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपाल प्रताप भास्कर ओजस्वि राजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपाल श्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपाल तारा ॐ रामपट्ट परमज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम प्रसि–

पूर्व–

द्ध प्रवल गोरखा दक्षिणवाहु परमाधिपति अतिरथी महासेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्री मन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानां सदा समरविजयिनाम् श्री मनकामनामाईको तल्लो छाना भत्की दुरावस्थामा परिणत भइरहेकोमा श्री ५ बडामहारानी रत्नराज्य लक्ष्मी देवी

उत्तर–

शाहबाट श्री का मन्दिरको तल्लो छाना र अन्य सम्पूर्ण आवश्यक भागको जीर्णोद्धार गराउने सदिच्छा गरी बक्सी हुकुम बक्से बमोजिम

जीर्णोद्धार एवं निर्माण समितिद्वारा तल्लो छानामा जस्ता पाताको स्थानमा पित्तलको छाना हाली पित्तल ६६२ धार्नि अन्य अपेक्षित जीर्णोद्धार तथा पुनरूद्धार

पश्चिम-

गर्ने सम्पूर्ण काम सुसम्पन्न भयो। इति वि. सं. २०२६।१२।१३।५

शुभम् ।

★

राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठानको प्रज्ञाभवनस्थित श्री ५ महेन्द्र प्रतिमा
स्तम्भलेख

१. श्री ५ महाराजाधिराज सरकारबाट
२. नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानको प्रज्ञा
३. भवन समुद्‌घाटनको अवसरमा श्री ५
४. बडा महारानी रत्नराज्य लक्ष्मी देवी शाह
५. बाट अनावरण गरि बक्सेको ।
६. इति संवत् २०२७ साल आषाढ ८ गते
७. रोज ३ शुभम् ।

★

प्रसिद्ध गुह्येश्वरीमन्दिर भित्र प्रवेश गर्ने द्वारको सामुन्ने रहेको इशान कोणनिरको
भित्तामा रहेको शिलाभिलेख

श्री
श्री गुह्येश्वरी

१. स्वस्ति श्री गिरिराज चक्रचूडामणि नर नारायणेत्यादि विविध

२. विरूदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपाल प्रताप भास्कर
३. ओजस्वि राजन्य परम गौरवमय त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्रीपद परम
४. ॐ रामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम प्रसिद्ध
५. प्रबल गोरखा दक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री
६. श्री श्री श्री मन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम्
७. सदा समरविजयिनाम् ।
८. परमेश्वरी श्रीगुह्येश्वरी माता प्रीति गरी श्री ५ महाराजाधिराज
९. महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव तथा श्री ५ बडा महारानी रत्नराज्य
१०. लक्ष्मी देवी शाहबाट श्री का सुनको कमल कलश र मन्दिरको
११. भित्री बाहिरी रजतद्वार तथा सुवर्णयुक्त रजततोरण र चदुवाको
१२. परिष्कार सुन तोला ११।५। चांदी तोला ३२१७।४।१ थपी पुन
१३. रुद्धार तथा मर्मत अपेक्षित काष्ठमय भागको जीर्णोद्धार तथा
१४. नवनिर्माण र श्रीका मन्दिर भित्री भागको भित्तामा रहेको टायल
१५. जीर्ण भई विकृतावस्थामा परिणत भएकोले टायलको स्थानमा
१६. सुन्दर संगमरमर छाप्न लगाई बक्सी श्री भवानीका चरणमा
१७. समारोहपूर्वक समर्पण गरी बक्सियो ।

यस काममा प्रयोग भएको सुन तोला ११।५।–
चांदी तोला ३२१७।४।१।

साक्षी

१. माननीय राजदरबार सम्बन्धी मन्त्री श्री गेहेन्द्रबहादुर राजभण्डारी
२. सम्माननीय श्री बडा गुरूज्यू खगेन्द्रराज पाण्डे
३. मूल पुरोहित श्री अच्युतराज पाण्डे
४. बडाकाजी श्री पुष्पराज राजभण्डारी
५. निर्देशक श्री रमेश जंग थापा
६. दैवज्ञ श्री राधानाथ लोहनी

७. मूल पूजारी श्री बुद्धिलाल आचार्य

इति वि. सं. २०२७ आश्विन २२ गते रोज शुभम् ।

★

श्री

ललितपुर गावाहालटोलस्थित पूर्णचण्डीमन्दिरको म्हुदलमा उत्कीर्णित अभिलेख

दक्षिणलङ्–

श्री माई जगदम्वा पूर्णचण्डीको ने. सं. ७५६ मा श्री अमृतराज महातनले पूर्णरूपले जीर्णोद्धार गरेकोमा कालक्रमले गर्दा पु–

पूर्वलङ्–

नः विकृतावस्थामा परिणत भएकोले श्रीमाई जगदम्वा पूर्णचण्डी प्रीति गरी श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव त–

उत्तरलङ्

था श्री ५ बडा महारानी रत्नराज्य लक्ष्मी देवी शाहको सदिच्छानुसार –गुठी जीर्णोद्धार एवं निर्माण समितिद्वारा श्री को मन्दिरको जगै दे–

पश्चिमलङ् –

खि सम्पूर्ण भाग सुन्दर ढंगले जीर्णोद्धार तथा निर्माण गरी झिंगटीको दोश्रो छानाको सत्तामा पित्तल छाना राखी श्रद्धा भक्तिपूर्वक सम्पन्न गरी वक्सियो इति विक्रम सम्वत् २०२७ साल माघ गते रोज ३ शुभम् । साक्षि श्री ६ ब. गु. खगेन्द्रराज श्री ब. का. पुष्पराज ।

★

इलामको ताम्रपत्र

१. श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट हुकुम वक्से बमोजिम

२. श्री ५ युवराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव तथा श्री ५ युवराज्ञी ऐश्वर्य राज्य

३. लक्ष्मी देवी शाह श्री ५ अधिराजकुमार ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम शाहका साथ मेची

४. अञ्चलका अध्ययन भ्रमण तथा विकास कार्यक्रमहरूको निरीक्षण गरी वक्सन इलाम जिल्लाको

५. सदरमुकाम यस इलाम वजारमा विक्रम सम्वत् २०२८ साल मार्ग २० गते सोमवारका

६. दिन सवारी होइवक्सी केही हप्ता गढी थुम्कामा राज हुँदा २०२८ साल मार्ग २५ गते

७. शनिश्चरवारको दिन श्री माइको भक्तिपूर्वक दर्शन गरी बक्सी उक्त अवसरमा

८. श्री माइको मन्दिरको जीर्णोद्धार गरी दिने हुकुम वक्सेकोले जीर्णोद्धार भएको यो म

९. न्दिर मौसूफहरूबाट श्री माइमा सद्भक्तिपूर्वक अर्पण गरी बक्स्यो। इति सम्वत्

१०. २०२८ साल पौष २० गते रोज ३ शुभम्।

अभिलेख

भक्तिपूर्वक दर्शन गरी वक्सी उक्त अवसरमा श्री सिंहवाहिनीको धाराको जीर्णोद्धार गरी दिन हुकुम बक्सेकोले जीर्णोद्धार भएको यो धारा मौसूफहरूबाट श्री सिंहबाहिनीमा सद्भक्तिपूर्वक अर्पण गरी वक्सियो। इति सम्वत् २०२८ साल पौष २० गते रोज ३ शुभम्।

★

राष्ट्रिय अभिलेखालयको शिलान्यास अभिलेख

श्री:

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाह देवको बाहुलीबाट ७ मार्ग २०१८ का दिन यस नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालय भवनको शिलान्यास सुसम्पन्न भयो । भारत सरकारको सहयोगबाट श्री ५ को सरकारद्वारा यस भवनको निर्माण गरिंदै छ ।

★

राष्ट्रिय अभिलेखालय उद्घाटन अभिलेख

नेपाल–भारत सहयोग

NEPAL–INDIA CO-OPERATION

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवका

बाहुलीबाट

श्री ५ को सरकार र भारतीय सहयोग मिशनद्वारा निर्मित

राष्ट्रिय अभिलेखालयको

समुद्घाटन सुसम्पन्न भयो ।

सम्वत् २०२४ आश्विन १७ गते मंगलवार

NATIONAL ARCHIVES

INAGURATED BY

HIS MAJESTY

KING MAHENDRA BIR BIKRAM SHAH DEV

CONSTRUCTED JOINTLY BY

HIS MAJESTY'S GOVERNMENT AND

THE INDIAN CO-OPERATION MISSION

DATED 3 RD. OCTOBER 1967

सं. हेमराज शाक्यका प्रकाशनहरू

१) श्री स्वयम्भू महाचैत्य
२) बुद्धमूर्ति छगू अध्ययन
३) त्रिभाषायुक्त भद्रचरी
४) रुद्रवर्ण महाविहार परिचय
५) मयूरवर्ण महाविहार इतिहास
६) विद्याधरी विजयेश्वरी परिचय
७) पूचो छगू अध्ययन
८) नेपाल संस्कृतिया मूलुखा
९) आर्यावलोकितेश्वर परिचय
१०) बौद्धविहार व ग्रन्थ सूची
११) बौद्धकला अनुसन्धान सूची
१२) कुम्भेश्वर इतिहास
१३) स्थिरोभव वाक्य
१४) बौद्धनाथस्तूप इतिहास
१५) इह्लने सम्यक
१६) माणिगल राजप्रासाद (मंगलबजार)
१७) बौद्धशिक्षा प्रथम भाग
१८) नेपाललिपि संग्रह
१९) यटखाबाहा परिचय
२०) लिपि विकास तालिका
२१). नेपाल लिपि प्रकाश
२२) लिच्छवि अभिलेख प्रकाश
२३) नेवारी वर्ण परिचय
२४) सम्यक महादान गुथि
२५) मेडिभल नेपाल, कोलोफोण्न
२६) आर्यनामसंगीति ताराशत, आर्यभद्रचरी
२७) हिरण्यवर्ण महाविहार स्थितपिण्डपात्र अभिलेख
२८) श्री रुद्रवर्ण महाविहार स्थित तालपत्र-अभिलेख
२९) श्री वैश्रवर्ण महाविहार संक्षिप्त इतिहास
३०) आर्यनाम संगीति परिचय
३१) श्री ५ महेन्द्र स्मृति-अभिलेख

मुद्रकः- संकटा प्रेस, टेवहाल, ख १-८३ काठमाडौं ३ ।